

DOXA

ZPRAVODAJ
KATOLICKÉ TEOLOGICKÉ FAKULTY
UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

ROČNÍK 3, ČÍSLO 1, 2016–2017

Kazatelna

Obsah

EDITORIAL

Vojtěch Novotný | 1

FOCUS: KAZATELNA

Jan Kotas – Radek Tichý: *Kazatelna, ambon, béma* | 2

Petra Oulíková – Alice Bartůšková: *Kazatelna, místo nad jiné vyšší* | 5

Miloš Sládek – Tomáš Matějec: *Barokní kázání tehdy a dnes* | 8

Benedikt Mohelník: *Kázání je služba Slovu slovem* | 11

AKADEMICKÝ ŽIVOT: *Studentské aktivity I (ples)* | 13

ABSOLVENT

Ivana Trefná (Albrechtová) – Josef Bartoň: *O potřebě vzdělání a lásky* | 17

Josef Bartoň: *Učenec z Lužice: Jakub Xaver Ticin* | 19

VZPOMÍNÁME

Zdeněk Sedlák: *Jan Merell (10. 5. 1904 – 22. 9. 1986)* | 19

MINULOST A PŘÍTOMNOST

Vojtěch Novotný: *Karel Havlíček Borovský* | 22

ZA HRANICE

Dmytro Romanovský: *Řím* | 25

INFORMACE | 26

PUBLIKACE

Petr Macek: *20 let českého Communia* | 27

NADAČNÍ FOND ARNOŠTA Z PARDUBIC

Ludvík Armbruster: *Dopis čtenářům* | 28

Vojtěch Pavel Kohut: *„Už nám nezbyvá nic jiného než modlitba“* | 28

Doxa: zpravodaj Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

Číslo a datum vydání: 2016–2017, roč. 3, č. 1, prosinec 2016

Vydavatel: Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Redakce: prof. Vojtěch Novotný, Th.D. (vedoucí redaktor); doc. PhDr. Josef Bartoň, Th.D.;

PhDr. Milan Pech, Ph.D.; PhDr. Radek Tichý, Ph.D., S.L.D.; David Vopřada, Dr.

Redakční kruh: ThLic. Marie Benáková; Ing. Renáta Molová; Mgr. et Mgr. Lenka Makovcová Demartini;

Mgr. Alice Bartůšková; Lic. iur. can. Eva Vybíralová

Adresa: Doxa, Thákurova 676/3, 16000 Praha 6, doxa@ktf.cuni.cz

Periodicita: 2x ročně

Grafická úprava: Vojtěch Nedbal podle grafické šablony Otakara Karlase

Tisk: Tiskárna Kleinwächter, Čajkovského 1511, 73801 Frýdek-Místek

Distribuce: KTF UK. Cena: zdarma.

Registrace: MK ČR E 21835; ISSN 2336-5706

Za text jednotlivých článků odpovídají autoři a jejich pohled nemusí vyjadřovat stanovisko KTF UK.

Redakce si vyhrazuje právo dodané rukopisy krátit.

© Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

VÁŽENÍ ČTENÁŘI,

blíží se čas vánoční, kdy se nad lidmi, kteří obklopují nepatrného, nenápadného Ježíše, rozezná andělský chvalozpěv: *doxa en hypsistois theó*, sláva na výsostech Bohu (Lk 2,14). A to je také čas, kdy k vám přicházíme se zpravodajem *Doxa*.

Andělé, Boží poslové, ohlašovali narození Spasitele. Jejich působení patří do kontextu Božího zjevení. Bůh Otec je první kazatel: vyslovuje mocí Ducha a s pomocí Panny Marie vtělené Slovo. Syn Ježíš Kristus, zosobněné Evangelium, vnesl Otcovu zvěst do světa, který je prostoupen zlem a utrpením, a zvěstoval mu radostnou zvěst o Boží milosrdné náklonnosti k lidem. Duch Kristův pak vštěpuje Otcovo Slovo do srdcí tvorů. Andělé i lidé jsou tak přidružováni k působení samotného Boha. Slova a skutky, jimiž svědčí o Bohu a jeho Pomazaném, mají být projevem toho, že se oni sami stávají slovem a obrazem Božím, zjevností Ducha lásky, který pojí Otce a Syna. Celé křesťanství se tak jeví jako jedna jediná, Bohem i lidmi společně sdílená radostná zvěst.

O těchto skutečnostech můžete spolu s námi uvažovat, až budete číst příspěvky, které jsme shromáždili v rubrice Focus. Je věnována tématu „kazatelna“ a potažmo i „kázání“. S ní je spojeno, jako obvykle, i vyobrazení na obálce: Ježíš Kristus ohlašuje lidem evangelijní blahoslavenství. Vyprávění o absolventech fakulty i připomínka Jana Merella jsou pak vlastně dokladem „proudění Slova“, které již bylo zmíněno. Příběh Karla Havlíčka Borovského v kontrastu dokládá, že zvěstovatelé, nejsou-li svatí, zastírají evangelium, které se snaží hlásat, a ztěžují druhým cestu k Bohu. Ostatní rubriky pak hovoří o tom, čím žije naše fakulta.

Přeji vám, vážení čtenáři, radost z Hospodina. Kéž k ní přispěje i tato naše *Doxa*!

Vojtěch Novotný
vedoucí redaktor

Kazatelna, ambon, béma

Mgr. Jan Kotas, S.L.L.
(* 1970)
liturgika, kněz

Vždycky existovalo vědomí, že z kazatelny se zvěstuje slovo Kristovo.

S Janem Kotasem rozmlouvá Radek Tichý

Máme-li hovořit o místě zvěstování Božího slova v průběhu dějin, měli bychom asi začít synagogální praxí.

Měli bychom začít praxí ještě starší. Už když Starý zákon popisuje archaické události povolání, pokaždé tam vystupuje Slovo. Bůh člověka zastihne a dotkne se ho Slovem, začne s ním rozmlouvat jako přítel s přítelem. To Slovo pak zůstává s člověkem jako památka navštívení Božího a je mu příslibem budoucích Božích požehnání. I v obětní bohoslužbě, později centralizované v jeruzalémském chrámě, hrálo Slovo roli, protože bylo pronášeno v souvislosti s obětovanými dary. Dary samotné pak, krom významu smíru a díkůvzdání, zpečetily smlouvu mezi Bohem a lidmi, a ta měla opět povahu daného Slova.

K vytvoření synagogy vedla potom exilní zkušenost.

Jádrem setkávání Izraelitů rozptýlených po světě se stal svitek Tóry a béma (ambon), kolem které se obec scházela a z níž bylo předčítáno. Také evangelium bylo po Ježíšově zmrtvýchvstání hlášáno nejprve v synagogách, s největší pravděpodobností právě z toho vyvýšeného místa. Když začala vznikat čistě křesťanská shromaždiště, byla také v nich uprostřed místnosti vztyčována béma. Seděl na ní biskup s presbytery a vedle starozákonních knih se z ní nově předčítalo z listů apoštolů a zvěštovalo Ježíšovo evangelium. Pro úplnou křesťanskou bohoslužbu samozřejmě béma nestačila. Když se tedy synagogální praxe „předčítání a modlitby“ přenesla do velkých křesťanských domácností a potkala se zde s praxí „lámání chleba po domech“, ocitla se béma pro Slovo a menza pro Eucharistii v jediném prostoru bohoslužby.

Z toho, co říkáš, se zdá, že starověké ambony byly nejen místem čtení z Písma, ale také místem, kde seděli představení obce.

Ambon či béma bylo jakési vyvýšené pódium. V židovském prostředí na něm opravdu seděli starší obce a v křesťanském prostředí tu zaujal místo biskup se svými kněžími. K rozdělení tohoto původně jediného místa „předsedání obci a bohoslužbě“ a „Božího slova“ došlo v období, kdy se křesťanské obce začaly zabydlovat v prostorách římských domů a později bazilik. V Římě bylo zvykem, že ten, kdo má autoritu nad shromážděním, stojí spíše „před ním“ než „uprostřed něj“. Architektonicky to znamenalo zaujmout místo v čele budovy, kde nacházíme apsidu. Na bémě zůstali ti, kdo tam nadále konali službu, lektoři a kantoři. Nicméně přetrvala vazba mezi tím, kdo stojí v čele obce, a tím, kdo na bémě předčítá: Kdo má předčítat, přichází k představenému a dostává od něj požehnání ke svému úkolu.

Jak vypadal pozdější vývoj ambonu?

V zaalpském prostředí se objevovala dvojí praxe. Tam, kde byly podmínky skromné, zvláště v malých kostelích po hradech a na venkově, kde kněz musel zvládnout všechny liturgické úkoly sám, se v malém prostoru celá liturgie přenesla jen na oltář a ambon vymizel. Tam, kde bylo naopak zachováno dost prostoru i kvalifikovaných služebníků, zejména v biskupských či opatských chrámech, zůstal ambon ještě dlouhou dobu nějak přítomen. Velké ambony stojící mezi chórem a lodí se slily do jediného vysokého monumentu, tzv. *lettneru (lectorium)*, sloužícího jako místo slavnostního předčítání z Písma.

Kostel Panny Marie Vítězné, Praha
(foto Pavla Glombová)

Postupně ovšem zbytněly, byly vztyčovány uprostřed chrámu jako vysoká oddělovací zeď. Vzhledem k tomu, že ke čtení z Písma sloužily nakonec jen výjimečně a zároveň rozdělovaly chrám, bylo v rámci liturgické reformy po tridentském koncilu nařízeno jejich odstranění.

V učebnicích liturgiky se lze dočíst, že kazatelna, která vzniká ve středověku, je něco jiného než starověký ambon.

V období, kdy se sekáváme s budováním kazatelen, se Písmo svaté v liturgii čte na oltáři a většinou potichu, shromážděný lid s ním není v kontaktu. Vyvýšené kazatelny se postupně objevují na vnější straně chrámů nebo uvnitř, rozhodně však tam, kde je možné lid v národním jazyce vyučovat ve víře. Kazatelna v tomto smyslu opravdu není přímým pokračováním ambonu, už jen proto ne, že je malá, zbudovaná jen pro kazatele, nemůže na ni vystoupit procesí se svíčkami, kadidlem a jáhnem s evangeliářem... S ambonem ovšem kazatelnu pojí místo v lodi kostela, kde se kolem ní mohou lidé shromáždit. Z obou těchto míst se zvěstuje to, co má v lidech probudit víru v Krista. Ovšem starý ambon je v nejlustnější smyslu „zrozený v liturgii“, zatímco středověká kazatelna se rodí z mimoliturgického kázání.

Ve středověku kázání nebylo součástí boboslužby.

Ano, z různých důvodů přestalo být zvykem kázat přímo v liturgii. Nicméně vždycky existovalo vědomí, že z kazatelny se zvěstuje slovo Kristovo, i když v národním jazyce, i když lidovou formou, vždycky se vyučuje ve víře v Krista. Proto také existuje nemálo shodných témat ve výzdobě kazatelen a ambonů. Po tridentské liturgické reformě byly kazatelny budovány v každém kostele dokonce povinně, protože dekrety tridentského sněmu naléhavě ukládaly biskupům a farářům, aby se postarali, že lidem bude „při boboslužbě“ (sic!) zvěstováno Kristovo tajemství, jak je obsaženo v předčítaných textech Písma i ve slavení liturgie. Tento dekret museli papežové vícekrát připomínat a do života byl uveden vlastně až ve 20. století.

Někteří pamětníci opravdu vzpomínají, jak se z kazatelny četlo a kázalo i při boboslužbách...

Kromě toho, že přežívala středověká praxe kázat mimo liturgii (například mezi nedělními boboslužbami), vystupovali od sklonku 19. století někteří kněží na kazatelnu také uprostřed mše – tak jak jim to ukládaly zmíněné dekrety Tridentina a encykliky pozdějších papežů. Po čtení evangelia v latině odložili ornát a vyšli na kazatelnu, přečetli evangelium znovu, tentokrát v národním jazyce, pronesli kázání a pak si opět oblékli ornát a pokračovali ve sloužení mše. Kromě toho bylo dáno dovolení, aby určením lektorů u mřížky pod kazatelnou předčítali lidem v národním jazyce texty Písma svatého, které předtím pronesl kněz latinsky u oltáře. Pozoruhodné také je, že v mnoha nových kostelích projektovaných v první polovině 20. století už jsou kazatelny budovány v přímé inspiraci antickými ambony.

Dnešní rubriky říkají, že sama důstojnost Božího slova vyžaduje ambon – místo pevné, vyvýšené, důstojné. Nicméně v mnoha kostelích se jedná o prostý pult, který důstojnosti Božího slova příliš neodpovídá.

U teologů a architektů první poloviny 20. století nacházíme hluboký a vědecký zájem o to, co ambony ve starověké církvi byly, a jejich práce posloužila při liturgické reformě. Nicméně realizace byla nezřídka v rukou lidí, kterým podobná erudice chyběla. Zdá se, že často jediný funkční vzor, který měli před očima, byl obraz konferenční místnosti či univerzitní auly s jejich řečnickými pulty, nebo kostely reformačních tradic, kde pulpit tvořil někdy se stolem Páně takřka jeden kus nábytku. K budování pokoncilních ambonů coby chudých příbuzných v těsné blízkosti oltáře možná ještě přispěla stereotypní představa, že liturgickým prostorem je jenom místo těsně kolem oltáře. Není to problém liturgické reformy jako takové, ale nedostatku kompetence mezi lidmi v určité době, a je otázka, zda je spravedlivé jim to dnes vyčítat.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie,
Kladruby (foto Pavla Glombová)

Kostel sv. Víta, Praha
(foto Pavla Glombová)

Zůstaneme-li ještě u rubrik, homilie ve mši se může konat nejen od ambonu, ale také od sedadla kněze. Pro pontifikální liturgii je přímo předepsáno, že biskup má mít homilii usedě na katedře. Jak tomu rozumět?

Ambon je dnes opět chápán především jako místo evangelia jakožto velikonoční zvěsti a odvozeně také pak toho, co na evangelium připravuje a co je rozvíjí, tedy neevangelijních čtení, žalmu, homilie a přímlov. Právě pochopení ambonu jakožto velikonočního místa se skrývá za zvykem zpívat o vigilii z ambonu Exsultet a o Zjevení Páně z něj ohlašovat datum Veliké noci. Ambon naopak není místem komentářů či ohlášek. Homilie tedy na ambon patří, nicméně zejména biskupská liturgie (a ta je dnes pro kněžskou liturgii opět vzorová) do jisté míry udržela starší tradici jediného místa předsedání bohoslužbě i Božího slova, kterou jsme zmínili výše. Katedra či sedes je místem pastýřského úřadu (munus regendi), a protože vykládání Božího slova patří mezi základní úkoly pastýřů v církvi, je toto liturgické místo adekvátním místem také pro homilii.

Mění se tato situace dnes?

V mnoha farnostech se liturgie vrátila do celého prostoru kostela. Zvláště návrat průvodu s evangeliářem nás nutí k tomu, aby se ambon stal místem skutečně odlišným od oltáře a zároveň místem, které k oltáři ukazuje cestu – nejen prakticky, aby bylo vůbec možné průvod rozvinout, ale i teologicky, vždyť Boží slovo má v liturgii v jistém smyslu svátostnou povahu. A přinášení knihy od oltáře na ambon mezi lid je výrazem toho, že Slovo, které bylo u Otce, se stalo tělem, aby nás shromáždilo a přivedlo do Otcova království (jehož předchutí je Eucharistie). Znovu se začíná rozvíjet slavní vstupních obradů jako *Putování za Božím slovem*, k ambonu (viz liturgie vstupu na Květnou neděli nebo při Uvedení Páně do chrámu), kde k nám Kristus promlouvá, a slavení modlitby věřících a přípravy darů jako *Putování k oltáři* (viz liturgie Velikonoční vigilie s nově pokřtěnými, liturgie křtu dětí), kam nás Kristus vede, aby ve svém těle a krvi založil společenství mezi církví a Otcem v Duchu svatém.

Kostel sv. Ignáce, Praha
(foto Pavla Glombová)

Kostel sv. Havla, Praha
(foto Pavla Glombová)

Kazatelna, místo nad jiné vyšší

S Petrou Oulíkovou rozmlouvá Alice Bartůšková

V průběhu historie prodělaly kazatelny určitý vývoj ve své formě i umístění. Čím byly tyto změny způsobeny?

Kazatelna byla po dobu několika staletí nedílnou částí vnitřního zařízení sakrálních staveb. V raně křesťanských bazilikách se kázalo u ambonu umístěného v blízkosti přepážky oddělující chórový prostor (presbytář) od kostelní lodi. Větší význam získala kazatelna ve 13. století v prostředí žebravých kazatelských řádů. Tehdy se z praktických důvodů začala umísťovat na vyvýšeném místě uvnitř chrámové lodi, aby mohl co největší počet věřících slyšet promluvu duchovního. V současné době se káže opět od ambonu, který je umístěn na vyvýšeném místě poblíž oltářní menzy.

Některé chrámy však mají kazatelny v exteriéru...

Ano, u větších a významnějších svatyň, jako byly například katedrály a poutní chrámy, mohla být kazatelna umístěna i zvnějšku stavby. V tomto případě nesloužila pouze jako místo, odkud se kázalo slovo Boží. Vystavovaly se odtud i relikvie k veřejnému uctívání. Kazatelny v exteriéru stavby jsou známy i z nekatolického prostředí raného novověku.

Známe nějaká konkrétní historická doporučení, jak mají kazatelny vypadat?

V barokním umění se kazatelna stává významnou součástí chrámového interiéru. Tridentský koncil problémům sakrální architektury zvláštní pozornost nevěnoval. Tedy pokud odhlédneme od doporučení, že se má zvláště pečovat o hlavní oltář, kde je nově umístěn tabernákl s Eucharistií. Podle směrnic kardinála Karla Boromejského, vydaných roku 1577 pod názvem *Instructiones fabricae et suppellectilis ecclesiasticae*, měl např. autor při projektování stavby dbát hierarchie a odlišit i typem a výtvarně důstojnost katedrály nebo farního kostela od soukromého oratoria či venkovské kaple. Chrám chápal jako posvátné místo, jehož těžištěm je oltář jako místo oběti a tabernákl jako místo Boží přítomnosti. Z kostelního mobiliáře si kardinál všímá podoby ambonu a kupodivu velice podrobně řeší zpovědnice, jejich počet, konstrukci i výzdobu.

Vzniklo v té době nějaké doporučení také u nás v českých zemích?

V českém prostředí se nad duchovním i symbolickým významem některých částí kostela zamýšlel Jan František Beckovský (1658–1725), spisovatel a historik rytířského řádu křižovníků s červenou hvězdou. V knize *Druhý sloup nepohnutelného základu katolického živobytí* píše mimo jiné i o kazatelně. Přirovnává ji k „rezidenci Boží a lodi sv. Petra, z které Kristus Pán kázal lidu, proto i kněz nemá své smyšlenky, ale učení církve a Písmo vykládat. Vrch neboli přikrytí [myšlena stříška] na kazatelně znamená tajemství Písma svatého. Kazatelna je místo nad jiné vyšší, protože Kristus Pán na hoře kázal.“ Z celého výzdobného programu kazatelny zmiňuje pouze malovanou či vyřezávanou holubici, která má knězi připomínat, že nemá kázat podle svého ducha, ale z Ducha svatého, podle učení církve. Zásadní rozdíl mezi oběma zmíněnými tituly však spočívá v tom, že instrukce kardinála Boromejského měly normativní charakter, zatímco Beckovský popisuje a z duchovního hlediska vysvětluje význam některých již existujících částí dobového chrámového interiéru.

PhDr. Petra Oulíková, Ph.D.
(*1970)
dějiny umění, laik

**Barokní kazatelna
nebyla jenom místem,
z něhož se káže: ona
sama byla kázáním.**

Kostel sv. Havla, Praha
(foto Pavla Glombová)

Kostel sv. Jiljí, Praha
(foto Pavla Glombová)

Významným prvkem kazatelen je rovněž jejich výzdoba. Jaká ikonografická témata se objevují nejčastěji a proč?

Barokní kazatelna nebyla jenom místem, z něhož se káže: ona sama byla kázáním. Její výzdoba měla tentýž cíl – hlásání slova Božího, výklad Písma, katechismu atd. Neměla jen estetický charakter. Kněz mohl vtáhnout výzdobu také do svého výkladu a na vyobrazených podobnostech příběh přiblížit. Většina kazatelen, jež jsou zdobeny figurální složkou, vrcholí postavou Krista, andělů s Desaterem či Mojžíše se starozákonnými deskami, postavou patrona kostela, případně světce vztahujícím se k církevnímu řádu, který v kostele působil. Kristus bývá často zobrazen jako Dobrý pastýř či jako Spasitel. Ostatní sochařská výzdoba kazatelen, především na řečništi, se námětově vztahuje buď k hlavní skupině, jíž stříška vrcholí, nebo přímo k tomu, k čemu kazatelna slouží – tedy k hlásání evangelia. Na reliéfech jsou proto znázorněny výjevy ze života Kristova, jako je Poslední večeře, Ukřižování, Zmrtvýchvstání, Seslání Ducha svatého, nebo podobenství o Dobrém pastýři, o rozséváči. Mohou zde být i reliéfy s náměty ze života světce, jemuž je kostel zasvěcen. Nejčastějším výzdobným prvkem kazatelen však bývají figury čtyř evangelistů nebo pouze jejich atributů, dále čtyř západních církevních otců (sv. Ambrože, sv. Augustina, sv. Jeronýma a sv. Řehoře). Pokud je řečniště osazeno dvěma postavami, jedná se zpravidla o personifikace Starého a Nového zákona. Tři ženské figury symbolizují teologické ctnosti – víru, naději a lásku.

Baroko je známo také svou invencí a výpravou formou. Existují nějaké zvláštní tvary kazatelen?

Korpus kazatelny dostává někde dokonce formu lodi. Loď může symbolizovat církev nebo poukázat na biblický příběh o Ježíšovi, jenž na moři povolává Šimona Petra a jeho bratra Ondřeje za rybáře lidí, za své učedníky. V německé terminologii se takové kazatelny nazývají Schiffskanzel. Byly však oblíbené nejen v Německu, ale i ve Slezsku a v oblastech, kde se hojně provozoval rybolov. Dalším krajním naturalistickým pojetím je typ kazatelny vytvořené ve formě velké ryby. Ta má připomínat biblický příběh o Jonášovi, který byl poslán Hospodinem do Ninive, aby jeho pohanským obyvatelům zvěstoval Boží poselství.

Mají církevní řády nějakou specifickou ikonografii kazatelen?

Pro některé řády je typické, že chtěly na kazatelnách prezentovat své významné kazatele, například jezuité sv. Františka Xaverského nebo dominikáni sv. Dominika a sv. Vincence Ferrarského. Na mnoha kazatelnách u františkánů a též u kapucínů se můžeme setkat s rukou držící kříž, která je vytrčena z řečniště do prostoru. Tento motiv jasně ilustruje slova sv. Pavla a po něm dalších hlasatelů evangelia: „My však kážeme Krista ukřižovaného.“ Jiná řádová specifika výzdoby kazatelen jsem u církevních řádů nevypoznala.

Kazatelna měla významné místo v chrámu. Jistě často korespondovala s další výzdobou...

Ano, největší důraz byl kladen na hlavní oltář a boční oltáře, neboť tam se slouží mše, eucharistie. Dalším významným místem, kde měl věřící kontakt s knězem, je právě kazatelna. Ta byla často vyvažována v interiéru chrámu na protější straně buď bočním oltářem, křtitelnicí, či pouze sochou, která se ikonograficky vztahovala k výzdobě kazatelny.

Tak např. postava archanděla Michaela s plamenným mečem při pravé straně triumfálního oblouku v kostele sv. Kateřiny na Novém Městě pražském dramaticky koresponduje se scénou na reliéfu řečniště kazatelny na protější straně, kde bojuje Michael proti drakovi útočícímu na „Ženu sluncem oděnou“. Pěkný příklad protějškově koncipované kazatelny a křtitelnice najdeme v kostele sv. Gotharda v Českém Brodě s figurální výzdobou od Jana Mezdříckého z roku 1790.

Kostel sv. Mikuláše, Praha
(foto Pavla Glombová)

Jak fungovala spolupráce při vzniku kazatelny?

Podobně jako u ostatního kostelního mobiliáře. Kazatelnu navrhoval sochař či truhlář, v některých případech můžeme uvažovat i o architektovi chrámu. To se týká především těch realizací, kdy je doloženo kompletní zařizování kostela ze stejné doby. Za zmínění stojí např. Kilián Ignác Dientzenhofer či Jan Blažej Santini. Umělec nejdříve předložil objednateli kresebný návrh, trojrozměrné modely nejsou na rozdíl od oltářů v baroku známy. Pak s ním byla uzavřena smlouva. Nelze říct, že by se nějaká sochařská či truhlářská dílna specializovala pouze na kazatelny, dílny zhotovovaly celý mobiliář.

Museli být umělci vzdělaní také v teologii, když navrhovali výzdobu se složitějším ikonografickým obsahem?

Koncept díla vznikl ve spolupráci umělce s objednavatelem – duchovní osobou či patronem kostela. Společně doladovali výzdobu celé sakrální stavby, tedy i kazatelny. Samozřejmě nechci upírat zásluhy umělců, někteří z nich byli teologicky vzdělaní. Uvedu alespoň jeden příklad za mnohé – unikátní kazatelnu v kostele sv. Mikuláše ve Znojmě z roku 1760. Sochař Josef Winterhalder st. tu vytvořil podle konceptu Hermenegilda Mayera, opata premonstrátského kláštera v Louce, kazatelnu, jejíž ideou je hlásání evangelia do celého světa. Na řečništi ve tvaru zeměkoule jsou geograficky přesně zakresleny světadíly. Nad řečništěm se vznáší Bůh Otec jako Stvořitel.

Co říkáte tomu, že se někdy při boboslužbách používají kazatelny dodnes?

Já osobně jsem pro. Ale záleží samozřejmě na přístupu duchovního. Mnozí argumentují tím, že nechtějí být výše než věřící. Ale tam, kde se kazatelna příležitostně používá, to má svůj smysl: kněz je dobře vidět a slyšet. Jenže v barokní době nebylo kázání součástí mše svaté, bylo přede mší nebo v jinou denní dobu. Věřící měli mnohem bezprostřednější kontakt s knězem, který stál na kazatelně. Navíc biblické příběhy, události ze života svatých mohl kazatel posluchači názorně přiblížit i prostřednictvím plastické výzdoby. A to je poselství nejen umělecké výzdoby kazatelny, ale i celého vnitřního zařízení barokního kostela dodnes.

Kostel Nejsvětějšího Salvátora
(foto Pavla Glombová)

Barokní kázání tehdy a dnes

PhDr. Miloš Sládek, Ph.D.
(*1964)
dějiny barokní literatury, laik

*Postupy a nápady
barokních kazatelů
by mohly oživit
i současnou
bohoslužbu slova.*

S Milošem Sládkem rozmlouvá Tomáš Matějec

Miloši, zabýváš se barokním písemnictvím v českých zemích. V čem se barokní kázání lišila od těch, na která jsme zvyklí dnes?

Odlíšností je celá řada. Když dnes káže kněz déle než deset minut, začne se značná část věřících ošávat. V 17. a 18. století trvala nedělní kázání asi hodinu, délka některých svátečních promluv se blížila hodině a půl. Kázalo se obvykle přede mší, ve větších, lidnatějších farnostech mezi ranní a dopolední bohoslužbou. Přítomnost na kázáních nebyla, na rozdíl od účasti na mši svaté, pro křesťana povinností, ale byla pochopitelně doporučována. Aby nebyly kostely poloprázdné, hledali řečníci způsoby, jak výklad zpříjemnit nebo okořenit a jak co nejdéle udržet pozornost naslouchajících. To se jim zřejmě dařilo v různé míře – vedle stesků na malé množství posluchačů najdeme i příklady kazatelů, kteří dokázali zaplnit celý chrám, a dokonce i poznámky o žebřících, které si posluchači kladli zvenčí k oknům, jen aby něco viděli a slyšeli.

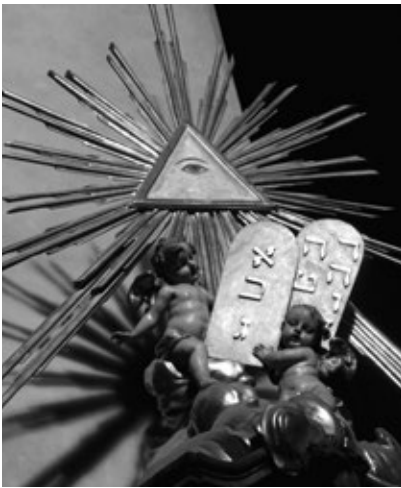
V řadě barokních kázání se objevuje tzv. koncept. Co to je?

Koncept úzce souvisí se snahou o udržení pozornosti posluchačů. Jde o překvapivý nápad nebo ostrovtipnou myšlenku, kterou kazatel dokázal rozvést a která se stávala výstavbovým článkem celého textu nebo pomáhala myšlenkově sjednotit danou řeč či alespoň její podstatnou část.

Například v promluvě o sv. Janu Nepomuckém, kterou přednesl roku 1730 v Praze na Skalce vyšehradský kanovník Kryštof Hubatius, řečník po vystoupení na kazatelnu delší dobu mlčel. Když konečně začal mluvit, stylizovaně zdůraznil vlastní nedostatečnost ke svěřenému úkolu (to bylo časté) a pomyslně předal slovo lepšímu kazateli, samotnému sv. Janovi, s jehož legendou je spojen motiv času mlčení a času mluvení. Tato nonverbální komunikace není samoúčelná a nepojí se jen k legendě o sv. Janu – nečekané mlčení pomáhá během několika okamžiků získat pozornost posluchačů. Sám jsem to vyzkoušel na vědeckých konferencích. Když pak začneš mluvit, posluchači pozorně sledují každou větu až do závěrečného poděkování.

Jiný příklad: roku 1743, při oslavě stého výročí jezuitské koleje v Litoměřicích, začal Václav Stařímský SJ promluvu slovy: „Líto jest mně vás, ó ubohý Litoměřice! Co činíte? co děláte? že uprostřed mezi vámi tovaryšstvo trpíte a že ke škodě vaší všechno schyluje, nevíte? [...] Ono tolik míst a měst ohněm Ignáciovým podpálilo, a vy pod pláštěm vaší ochrany je křejete? [...] Ono tolik krajin a království jedem svého ouskočného jednání napustilo, a vy ještěcky v klínu vašem chováte? Ach, ach, líto jest mně vás, ó milý Litoměřice [...]. Pryč s níma, daleko od nás, jestli nechceme záhubu a pád náš!“ Jako by se schylovalo k senzaci. Jezuita napadá vlastní řád! Vzdělanci nejspíš tušili, kam vše směřuje, ale prostáčky rychle ztichli, aby o tomhle „odpadlíkoví“ mohli vyprávět doma nebo v hospodě. A na to kazatel čekal: „Ne k vám, laskaví nynější litoměřický obyvatelé, mluvím, ale tak v Litoměřicích před sto léty bohaprázdní svodnici lutriání a husité mluvili, tak nepřátelé církve svaté Tovařštvu Ježíšovému v prvním jeho do Litoměřic vkročení se protivili.“ Výsledek byl podobný jako v případě Hubatiova kázání: řečník měl pozornost posluchačů zaručenou.

Z příkladů je patrné, že i když se koncept často promítal do výstavby celé promluvy, v úvodu bylo jeho užití nejpromyšlenější a nejučinnější.

Kostel sv. Jiljí, Praha
(foto Pavla Glombová)

Kostel Nejsvětějšího Salvátora, Praha
(foto Pavla Glombová)

Výrazný je také způsob, jak barokní kazatelé pracují s jazykem.

Souhlasím. Užívají všech vrstev jazyka, od archaismů až po lidovou řeč, výjimečně se objevují i vulgarismy. Každá vrstva má své místo: archaismy v biblických citátech nebo parafrázích, co nejsrozumitelnější slovní zásoba ve výkladu, lidová přísloví a dnes zapomenutá rčení na začátku nedělních promluv, expresivní výrazy ve vykreslení hříšníků, třeba v dobových exemplech. Zvláště pěkná jsou některá kompozita, například slatotrús jako označení pro nepříteli galantního sedláka nebo měšťana. Ale zdaleka nejde jen o lexikum, pozoruhodné a působivé je například i střídání velmi dlouhých a extrémně krátkých vět, užívání rétorických a stylistických figur a podobně.

Někdo si možná vzpomene na Antonína Koniáše, jak s řetězem na krku vystupuje na kazatelnu. Do jaké míry je takový obraz reálný?

Zcela. Kazatelé si občas s sebou brali různé rekvizity, například klatovský kaplan Hedl si přinesl oprátku, se kterou zřejmě mával nad hlavou, protože zaslechl, jak mu ji slibují místní mládenci poté, co se nechvalně vyjadřoval o ženách a dívkách. Kázání bylo i divadlem jednoho herce, a proto jsou barokní kazatelny tak rozměrné. Ne kvůli nápodobě, přestože se řečníci museli naučit kázání nazpaměť a mnozí s tím pochopitelně měli problém. Rozměry odpovídají potřebě pohybu při promluvách. Autor svoji řeč v poslední fázi přípravy doplňoval o vhodná gesta, výjimkou jistě nebyl ani krok nebo dva do strany, rychlé ustoupení zpět, zdvižené nebo napřažené ruce. Je dokonce doloženo, že se jeden z kazatelů na okamžik do koše kazatelny schoval.

Můžeme na základě barokních kázání říci něco o vzdělání tehdejších kněží?

Když jsem začal tyto promluvy pročit, obdivoval jsem jejich autory. Femenální znalost Písma jsem předpokládal, ale znalost antické literatury, patristiky, středověkých teologů, raně novověkých filosofů a misionářů... Pak se mi do rukou dostalo několik dobových kazatelských příruček. Tam to bylo všechno k jednotlivým tématům vybrané a předpřipravené. Na druhou stranu musím zdůraznit, že nejvýznamnější bohemikální kazatelé obvykle takové příručky nevyužívali nebo si z nich vybrali jen něco málo a zbytek zřejmě dohledali a dotvořili sami.

A co můžeme říci o jejich víře a postojích v duchovní oblasti?

Jasným dokladem pevnosti jejich postojů je například množství kněží a řeholníků, kteří zemřeli při službě nemocným v obou posledních velkých morových epidemiích na našem území. Za zajímavé považuji, že se nedělní kazatelé shodují nejen ve věrouce, ale například i v otázkách výchovy dětí nebo v dobové sociální problematice. Liší se vlastně jen důrazem. Například kazatelé z františkánské rodiny kritizují chování bohatých vůči chudým tak ostře, že kdyby se podobně vyjadřoval současný kněz, mohl by snadno dostat nálepku marxisty nebo socialisty.

Barokních kazatelů, jejichž texty se dochovaly, jsou desítky. Která jména bys pokládal za vhodně připomenout?

To je těžké. Máme nepatrný zlomek dobových kázání, vlastně jen to, co bylo vydáno tiskem, a k tomu několik málo rukopisů. Jsou tištěné promluvy tím nejlepším, co zaznívalo? Z našeho neúplného pohledu byli velkými osobnostmi bezesporu jezuité Caspar Knittel, Matěj Václav Štajer, Leopold Fabritius, exjezuíta Bohumír Hynek Josef Bilovský, františkán Damascen Marek, minorita (konventuál) Michael Pellischotti, premonstrát Chrysostom Xaver Ignác Táborský, farní kněží Antonín Jan Kelský, Pavel Josef Axlar a Ondřej František de Waldt, a mohli bychom jmenovat další a další.

Co bys doporučil tomu, kdo by se chtěl s barokním kazatelstvím blíže seznámit?

Na začátek určitě Kalistovo *České baroko*, Vašicovo *České literární baroko* a výbor Milana Kopeckého *Starší slezští kazatelé*. Dílčích studií, zejména z poslední doby, je poměrně dost, zájemce si je snadno dohledá. Bohužel nemáme

Kostel sv. Tomáše, Praha
(foto Pavla Glombová)

dostatek moderních čtenářských edic. Byly by potřeba pro studenty humanitních oborů a širší okruh zájemců o starší literaturu. A také pro dnešní kazatele. Myslím totiž, že některé postupy a nápady pobělohorských kazatelů by mohly pomoci oživit i současnou bohoslužbu slova.

V čem konkrétně?

Možností je nepřeberně. Lze přečíst z kázání starého tři staletí barokní češtinou několik vybraných vět (třeba nečekaně z jinak nepoužívané kazatelny), uvést zdroj a pak se zamyslet nad tím, zda jsou ony myšlenky platné i dnes. Nebo použít rekvizitu. Třeba zmačkat list papíru – jak snadno ho zmuchláme, jak obtížně narovnáme – a ilustrovat tím téma hříchu, pokání a nápravy škody. Nebo srovnat pojmy, které se jeví protikladné, například láska a nenávisť na příkladě osudů sv. Pavla. Nebo srovnat světce, jejichž život byl velmi rozdílný, ale u nichž lze přesto najít společné rysy. Nebo na začátku zmínit nějakou nezvyklou, provokativní tezi – a pak naznačit, za jakých okolností by mohla mít smysl. Například o Vánocích položit otázku: Je Boží Syn vůči člověku úplně bezmocný? A připomenout, že po narození je zcela odkázán na Mariinu a Josefovou péči. Nebo zvolit téma, které sice má souvislost s perikopou, ale málokdo si je uvědomí. Například u čtení o nalezení ztraceného Ježíše v chrámu rozvinout téma: Co znamená ztratit Ježíše – a je nějaký rozdíl mezi tím, ztratit Ježíše naráz a ztrácet ho postupně?

Děkuji za rozhovor!

Kostel sv. Tomáše, Praha
(foto Pavla Glombová)

Kázání je služba Slovu slovem

BENEDIKT MOHELNÍK

Benedikt Tomáš Mohelník, Th.D.
(* 1970)
dogmatická teologie, kněz

*Boží Syn mluví o Otci.
Bůh sám je tudíž
kazatelem. Kázání
Kristových učedníků
se odvozuje od tohoto
jedinečného Kazatele.*

Křesťanské kázání se liší od všech jiných řečnických výkonů a náboženských projevů tím, že se cele vztahuje k Logu, Slovu, které se stalo tělem. Nepochybně i jiná náboženství mají na zřeteli duchovní poselství. Křesťany hlásaný Logos ovšem není duchovní výpověď o nadpozemském, božském obsahu. S tělem spojený Logos je Bohem Otcem poslaný Boží Syn. Jeho úkolem je dát lidem poznat neviditelného Boha, v jehož nitru sám spočívá. Syn – Bůh z Boha mluví o Otci. Bůh sám je tudíž kazatelem. Veškeré kázání Kristových učedníků o tom, co Ježíš učil, konal a vytrpěl, se odvozuje od tohoto jedinečného Kazatele. Ježíš si během veřejného působení vybírá a formuje z okruhu svých učedníků apoštoly, které opakovaně posílá kázat, aby se po jeho odchodu k Otci stalo kázání jejich prvořadým úkolem. Kázání spočívá nejprve v naslouchání. Podobně jako Slovo nejprve spočívá v náručí Otce, Ježíšovi učedníci pobývají v jeho blízkosti, tiše pozorují jeho jednání, pozorně naslouchají jeho slovům, snaží se porozumět, když jim je sám v ústraní vykládá.

Boží slovo obsažené v Písmu se dotýká srdce kazatele, když ho studuje a rozjímá. Boží slovo obsažené v Tradici se dotýká srdce kazatele, když prožívá svou víru v živém společenství církve. Teprve spojení obou aspektů otevírá cestu k porozumění tomu, co chce Bůh říct. Osobní zkušenost s obojím uschopňuje kazatele k plnění jeho poslání. Kontemplace je naslouchání tajemství Božího milosrdného záměru spásy všech lidí, který se uskutečňuje v Ježíši Kristu. Kazatelem se může stát pouze ten, kdo si osvojí postoj kontemplace k Božímu slovu nejen v Písmu, ale také v konkrétní realitě církevního společenství, což je mnohem méně samozřejmé, protože zde nutně naráží na lidskou slabost členů církve. Nezastupitelné místo tu má slavení liturgie, ve které se psané Boží slovo stává společnou kontemplativní modlitbou konkrétního společenství církve. Kontemplativní postoj nemůže zůstat zaměřený pouze k Božímu slovu samotnému. Musí se otevřít také vůči současnému světu. Kontemplativní pohled na svět umí rozlišit mezi mondénností světa a znameními času. Dějiny spásy se totiž stále uskutečňují v běhu času světa a kázání Božího slova do nich vstupuje jako jeden z prvků, který je utváří.

Nositeli apoštolského kázání jsou v církvi biskupové. Jejich prvním úkolem je svědčit o Ježíšově zmrtvýchvstání. Kázání nejen předchází veškerou jejich další činnost, ale mezi jejich úkoly mu náleží přední místo. Výjimečnost kazatelského poslání biskupské služby spočívá v jedinečném působení Ducha svatého. Kristus splnil svůj slib a o Letnicích naplnil své apoštoly Duchem Pravdy, v jehož síle začali kázat radostnou zvěst. Církev se během staletí vždy znovu vztahuje k „ideálnímu“ vzoru jeruzalémské církve, jak ji popisují Skutky apoštolů. V tomto smyslu je každá snaha o obnovu církve úsilím o obnovu apoštolského způsobu života. Poslání kázat je jedním z jeho podstatných rysů. Biskupové tak mají být prvními apoštolskými kazateli, k nimž se přidávají všichni členové církve. Všichni se podílejí na kazatelském poslání celé církve na základě všeobecného kněžství. Někteří křesťané jsou pak povoláni, aby se na tomtéž kazatelském poslání podíleli specifickými způsoby na základě pověření daného služebným kněžstvím (presbyteri a diákoní) či na základě charismatického povolání (především řeholníci-kazatelé, evangelizační hnutí apod.).

Pravidelní a tím spíše občasní návštěvníci kostela spontánně spojují kázání s liturgickou homilií, protože s touto formou kázání se setkávají nejčastěji. Homilie v rámci liturgie je ve skutečnosti jen velmi dílčím, a vlastně dru-

Katedrála sv. Petra a Pavla, Brno
(foto Pavla Glombová)

hotným a odvozeným projevem kazatelského poslání církve. Když se Ježíš kázáním obracel na své posluchače, z nichž někteří byli později povoláni za apoštoly, mluvil k lidem, kteří ještě nevěřili, že on je Boží Syn. Podobně apoštolové, vybaveni o Letnicích silou Ducha, promlouvali k lidem, kteří ještě nevěřili, že Ježíš z Nazareta, odsouzený Pilátem na smrt, skutečně vstal z mrtvých. Celá církev je ve všech svých členech tou kazatelkou, která se má všemi možnými způsoby na prvním místě a hlavně obracet na ty lidi, kteří ještě neznají Ježíše Krista a ještě neuvěřili v Božího Syna. Kázání má nejprve nevěřící přivádět na cestu spásy a teprve potom může pomáhat upevňovat víru věřících. Jestliže jsou všichni pokřtěni bez výjimky poslání kázat, bylo by nepatřičným omezením zužovat kázání laiků pouze na svědectví příkladným životem podle evangelia. I oni mají podle svých možností a okolností o živém Ježíšovi otevřeně mluvit, tedy kázat. Liturgie, jejíž součástí je téměř vždy homilie, se může s opravdovým duchovním užitkem účastnit jen věřící křesťan a může při ní čerpat ponaučení ve víře a povzbuzení k správnému životu. Jak by ale mohl uvěřit, kdyby mu předtím nikdo nekázal Boží slovo?

Plnit kazatelské poslání vyžaduje vždy velkou odvahu. Takovou velkorysou odvahu projevil už sám Ježíš, když svěřil niterné a intimní poznání svého Otce, opatřené pečeti své smrti a svého zmrtychvstání, do péče Dvanácti, dalších dvaasedmdesáti a vůbec společenství těch, kdo v něho uvěřili. Vydat se kázat vyžaduje smělou odvahu také od každého kazatele, protože je poslán hlásat radostnou zvěst o tom, který je v očích lidí znamením odporu a kamenem úrazu. Výzva k obrácení, která nemůže v žádném autentickém kázání chybět, vzbuzuje nejprve odpor a snadno vyvolává konfrontaci. A v neposlední řadě musí mít kazatel odvahu otevřeně mluvit, i když si je dobře vědom, že jeho vlastní slabosti a hříchy diskreditují v myslích posluchačů věrohodnost Božího slova. Nakonec se kazatel ve vlastním i přeneseném smyslu vždy vydává do neznámého terénu. Odvahu nejednou podkopává obava z omylů a slepých uliček. Kazatel si však může být jistý, že jeho odvaha dát se do služby Slova není opovážlivá. Boží slovo očišťuje, uzdravuje rány a osvětluje cestu nejen u toho, kdo ho s vírou přijímá, ale také u toho, kdo ho s nadějí a láskou hlásá.

Kostel sv. Mikuláše, Praha
(foto Pavla Glombová)

Studentské aktivity I (plesy)

S Miroslavem Smahou rozmlouvá Renata Molová

Mgr. Miroslav Smaha absolvoval na KTF UK obor dějiny křesťanského umění. Věnuje se choreografii historického tance a organizaci připomínek historických událostí. Veřejnosti je znám jako představitel Karla IV. při rekonstrukci jeho korunovace českým králem v září 2016. Zahájil tradici fakulturních studentských plesů. Zeptali jsme se ho:

Jak vznikla myšlenka studentských plesů KTF UK?

Ten první byl společným dílem pana doc. Petra Kubína, od něhož pochází nápad uspořádat ples a který se sám ujal role jedné z historických postav, a mne jako dlouholetého organizátora kulturních akcí, kterého velmi lákal tento poněkud spontánní nápad uskutečnit zcela novou akci, navíc na půdě Katolické teologické fakulty.

Co Vás vedlo k tomu, že jste se do této studentské aktivity zapojil?

Obor Dějiny křesťanského umění byl tehdy nový, před námi byl pouze jeden ročník, studentů bylo málo. Na fakultu jsem přišel z ČVUT a nové prostředí jsem si hned zamiloval. Bylo tu jiné klima, všichni vyučující byli přátelští. Například se mi líbila tradice každoroční Mikulášské, jejíž součástí byly scénky v hvězdném hereckém obsazení kolegů teologů. Byla to opravdu krásná léta. Asi také proto jsem se rozhodl přispět ke kulturnímu dění naší fakulty, a to za nás, historiky umění.

Co vás inspirovalo k tomu, že jste zvolil historickou linii plesů?

Především jsem chtěl vytvořit něco nového a neobvyklého, co lidé jinde neuvidí a nezažijí. Plesy vysokých škol vás příliš nepřekvapí, až na výjimky bývají stejné. Byl to historický okamžik, neboť na Katolické teologické fakultě se nikdy předtím netancovalo! A protože jde o nejstarší teologickou fakultu za Alpami a čas tady vždy plynul tak nějak svým způsobem, zasloužila si ples ve velkém stylu. Rozhodli jsme se proto cestovat časem.

Měl jste už předchozí zkušenosti s pořádáním plesů?

Reprezentační ples vysoké školy jsem nikdy předtím neorganizoval. Využil jsem ale zkušenosti z jiných svých kulturních aktivit. Léta jsem pořádal komorní plesy své taneční školy. Předtím jsem organizoval řadu historických slavností, ale k plesům jsem měl jako tanečník a choreograf nejbližší. Měli jsme štěstí na vynikající taneční orchestry. Jednou nám dokonce hrála, jako překvapení večera, i moravská cimbállovka. Hudba byla skvělá, vždycky se tancovalo až do úplného konce a někteří hosté odmítali odejít domů.

Jaká jste vybíral témata?

Měl jsem to potěšení organizovat prvních sedm plesů od roku 2006 do roku 2012. Pro každý jsem vybral jedno téma, které charakterizovalo určité století. Začali jsme dobou manýrismu císaře Rudolfa II. Habsburského, následovali tři mušketýři podle románu Alexandra Dumase, pak období vídeňského rokoka na dvoře Marie Terezie, na to jsme se přenesli do romantismu a biedermeieru 19. století a nakonec jsme došli až do báječných dvacátých let 20. století za první Československé republiky, kdy tanečním parketům vládl charleston. Potom jsme se zase vrátili do středověku na pražský dvůr Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny. Poslední ples se konal v době křesťanské antiky římského impéria.

Co všechno je spojeno s organizací plesu? Kdo vám pomáhal?

Organizace je velice náročná na čas, který si musíte udělat, i když ho nemáte. Všechno ostatní jde stranou. Kdo nic takového nepřipravoval, nemá představu, jaká je to práce. Vždy jsem se setkal s podporou děkanátu, kterému tímto děkuji. Dobrovolných organizátorů nebyl nikdy

dostatek, ale ti studenti, kteří se přihlásili, pomáhali, jak nejlépe uměli. Nejen nápady a kontakty, ale i ochotou věnovat svůj čas a pracovat v den plesu až do ukončení programu, zatímco se jiní bavili. Byla to báječná spolupráce, moc rád na to vzpomínám.

Každý si pod pojmem ples představí tanec. Jaký další program plesy obsahovaly?

Jedinečnost našich plesů spočívala v jejich historické dramaturgii. Každý z hostů mohl přijít v kostýmu, který měl odpovídat danému historickému období. Nikdy to nebyl karneval. Každý rok nás hosté překvapili zdařilými kostýmy a módními doplňky. Plesy zahajovalo vystoupení fakulního pěveckého sboru Acant. Hlavní částí programu byla divadelní scénka, kterou odehráli herci nebo napsali, secvičili a sehráli sami studenti. Námět se vztahoval k určité události dějin a musel být zároveň vtipný. Hosté se nakonec vždy dobře pobavili. Po určité hodině skončil historický program a pokračovalo se volnou taneční zábavou v jazzovém rytmu, nebo diskotékou. Nechybělo ani půlnoční překvapení.

Který ples byl pro vás nejzajímavější, resp. kterého si nejvíce ceníte?

Nejhezčí vzpomínky mám na ples *Gaudeamus igitur in tempore Rudolfa II.*, asi proto, že byl úplně první a že jsem získal nové zkušenosti. Především to byl pro nás všechny moc hezký zážitek. Hlavní roli císaře Rudolfa II. ztvárnil nezapomenutelný pan prof. Mojmír Horyna. Svým vzhledem byl doslova Rudolfovým dvojníkem a já jsem měl na chvíli pocit, že skutečně hledím do tváře císaře. Bylo to úžasné, nikdy na to nezapomenu.

Který ples byl nejnáročnější na přípravu?

Všechny byly náročné. S historickým programem jsem si vždycky nějak poradil, ostatně to patřilo i k mému zaměstnání, ale starosti mi dělaly ceny do tomboly. Byli jsme odkázáni na dary partnerů a příspěvky od studentů. Až do posledních dnů se nevědělo, kolik cen se nám nakonec podaří získat.

Jak hodnotíte spolupráci se studenty a s vyučujícími?

Na spolupráci se studenty jsem si nikdy nemohl ztěžovat. Všichni kolegové a členové organizačního týmu mi pomáhali ochotně a rádi. Nikomu nešlo o zviditelnění apod. Měli jsme společnou ideu a ta nás spojovala. Zároveň to byla i výzva. Všechny ty nádherné plakáty minulých plesů byly dílem studentů. Vyučující nás podporovali například tím, že si zakoupili vstupenky (často i sponzorské), přišli na ples a bavili se s námi. To vždycky moc potěšilo. Doc. Petr Kubín a dr. Vratislav Slezák dokonce ztvárnili na rudolfínském plese postavy astronomů a astrologů Johannes Keplera a Tycha Brahe.

Mohl byste nám prozradit nějakou kuriozitu, zajímavost?

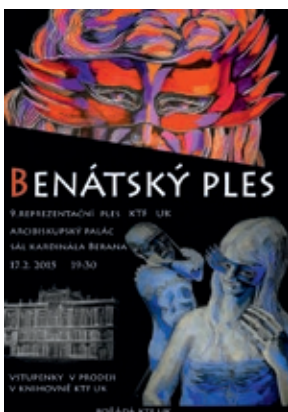
Ano, vzpomínám si na ukázkou třaskavé hmoty v alchymistické dílně magistra Edwarda Kelleyho před císařem Rudolfem II. Měl to být docela malý pyrotechnický efekt, spíš jen takové plivnutí. Ale pak jsem do měděné misky přidal trochu více střílného prachu, aby to za něco stálo. Následoval docela zajímavý výbuch až ke klenbě stropu a celý sál kardinála Berana se postupně nořil do mlhavého dýmu. Divadlo jsme sice dohráli, ale pak se muselo dlouho větrat.

Na co rád vzpomínáte?

Na sedmý a poslední ples, který jsem organizoval. Program jsme zasadili do obrazu římského impéria v době raného křesťanství. Kostýmy byly pro hosty nenáročné, v podstatě stačilo prostěradlo. Vystoupení gladiátorů bylo pro všechny naprostou novinkou, protože to se nikde hned tak nevidí, a také divadelní komedie o založení Konstantinopole v podání studentů se setkala s velikým úspěchem.

Jaký měly plesy ohlas?

Myslím, že se líbily. Poutaly pozornost lidí mimo fakultu a získaly si i stálé příznivce, kteří k nám chodili pravidelně a každý rok se těšili na nové téma. Staly se společenskou událostí, která reprezentovala kulturní dění naší fakulty. Poskytovaly příležitost poznat se, pohovořit a protančit večer v milé a přátelské společnosti.

Jste uměleckým vedoucím Souboru starého tance Regii Caroli regis. Podíleli se jeho členové na programu plesu?

Ano, podíleli se na tvorbě historického programu každého ze sedmi plesů. Ale spolupracovala s námi i celá řada jiných účinkujících, mých kolegů a přátel. Všichni vystupovali bez nároku na honorář.

Je mnoho organizací a spolků, které plesy pořádají. Co je podle Vás smyslem fakulního plesu?

Jsem přesvědčen, že každá kulturní a společenská aktivita je pro naši fakultu důležitá. Smyslem plesů je především setkávání. Měli bychom se v této uspěchané době na chvíli zastavit a najít si čas pro sebe, své přátele i kolegy a udělat si prostě jen hezký večer v příjemné společnosti při hudbě a tanci. Je to příležitost k vzájemnému poznávání. Navíc i dobrý způsob aktivního odpočinku.

Co byste vzkázal současným organizátorům fakulních plesů?

Chtěl bych jim popřát hodně trpělivosti a vytrvalosti, protože bez toho to nejde. Organizování plesu je dobrovolná práce, za kterou nelze očekávat uznání nebo vděčnost. Přináší však množství cenných zkušeností. Přál bych si, aby plesy na naší fakultě pokračovaly dál a aby se pokaždé našel někdo schopný a ochotný, kdo převzme jejich organizaci a předá ji dalším studentům. Každý ples sice jednou skončí, hosté se rozejdou domů, ale vzpomínky i hezké zážitky zůstávají, a to rozhodně stojí za námahu.

O potřebě vzdělání a lásky

S Ivanou Trefnou (Albrechtovou) rozmlouvá Josef Bartoň

Ivano, znám Tě ještě z doby, kdy jsem nastoupil do Komeniologického oddělení Pedagogického ústavu Akademie věd. Kolegové z teologické fakulty s Tebou léta spolupracují jakožto se zkušenou a precizní redaktorkou. Ale přece jen většině čtenářů Doxy se asi musíš trochu představit.

Jsem klasický Pražák. Narodila jsem se tady, vyrostla a celou dobu tu také pracuji. Na FF UK jsem vystudovala češtinu a historii, s pedagogickým zaměřením. Jelikož jsem v době totality nechtěla děti učit něčemu, co bylo v rozporu s mým svědomím, nastoupila jsem ke komeniologům do Pedagogického ústavu ČSAV. Roční stáž se protáhla na pětileté odborné působení. Po revoluci v roce 1989 jsem začala pracovat jako redaktorka katolického nakladatelství Zvon. Vzpomínky na jeho začátky jsou nesmazatelné: obětavé nadšení všech spolupracovníků, jejich odvaha pustit se do nejistých vod – a především lidé: Václav Vaško, Oto Mádr, Václav Ventura a spousta dalších. Když byla činnost Zvonu po deseti letech ukončena, přešla jsem do Karmelitánského nakladatelství. Zprvu jsem opět zakusila něco podobného oné „zvonovské“ euforii. Nyní je KNA etablovaným kamenným nakladatelstvím. V současné složité ekonomické situaci firmy pracuji jako její externí redaktorka.

A co Tvoje studium na KTF UK?

Po letních prázdninách 1989 jsem začala navštěvovat katechetický kurs pro laiky. Přednášky probíhaly v hospodě na pražské Ořechovce. Pamatuji si, jak mezi stoly, do posledního místa obsazenými posluchači, běhali číšníci a snažili se být neviditelní. Druhá polovina ročního kursu už probíhala v aule na jedné fakultě ČVUT. Při závěrečných zkouškách jsme byli vybidnuti, abychom kurs považovali za startovní čáru svého teologického vzdělání. Mně se další studium moc nezamlouvalo, chtěla jsem už konečně „vydávat plody“. Začala jsem tedy učit náboženství na základní škole. Asi po pěti letech jsem vnímala touhu, ale i nutnost zase usednout do školních lavic a rozšiřovat i prohlubovat své znalosti i zkušenosti. A zároveň si vytvořit určitou nadstavbu pro obory získané studiem na FF UK. A tak jsem se v roce 1995 stala posluchačkou KTF UK a čtyři roky dálkově studovala obor náboženské nauky.

Bylo to tedy ještě to „staré“ dálkové studium. Nezdálo se Ti to trochu ošizené?

Ano, bylo to „staré“ dálkové studium. Plná učebna posluchačů z celé republiky, někteří psali poznámky na koleně. I přes snahu přednášejících jsem cítila, že se nedaří naplňovat očekávaný standard vysokoškolského studia. Příčiny spočívaly jednak v závažném nedostatku odborně vzdělaných přednášejících, jednak v bouřlivě probíhající krizi kolem bývalého děkana Václava Wolfa a jeho nástupce Jaroslava Polce. A někteří tehdejší posluchači popravdě nebyli pro studium dostatečně disponovaní.

I při tom studiu trochu letem světem – oblíbila sis některé předměty? Inspirovali Tě někteří pedagogové?

Ano, Tvé lekce novozákonní řečtiny mám stále v živé paměti. Vzpomínám také na Štampachovy výklady z fundamentální teologie. Bez papíru nám srozumitelně předkládal logicky sevřená konkrétní témata. Byl otevřený potřebám posluchačů, neváhal připravit speciální přednášku na naše přání. Obohacující byly výklady moralisty Jiřího Skoblíka. Jeho názorné příklady

S láskou a úctou
přistupoval ke
každé lidské duši,
toužil dát jí poznat
Boha a s citlivým
porozuměním ji
doprovázel na cestě
k němu.

Kostel sv. Ignáce, Praha
(foto Pavla Glombová)

podněcovaly živé debaty a nutily přehodnocovat zažitě pohledy. Ovšem srdcovou záležitostí se pro mě staly hodiny strávené s Bohumilem Kolářem, který přednášel katechetiku.

My jsme ho v minulém čísle trochu připomněli, je to právě rok, co nás ve vysokém věku opustil. Jaké máš tedy Ty na něj a jeho pedagogické působení vzpomínky?

Otec Kolář nebyl klasickým vyučujícím v tom smyslu, že by nám strukturovaně předkládal katechetickou nauku či úplný přehled katechetických teorií. Snad proto někteří posluchači mylně považovali jeho hodiny za pouhé sdílení katechetických zkušeností. Během svých přednášek nám s důvěrou předával to nejcennější, co svými životními zkušenostmi nasbíral. Nevynechala jsem jedinou příležitost naslouchat tomu člověku velkého srdce a hluboké pokory. S láskou a úctou přistupoval ke každé lidské duši, toužil dát jí poznat Boha a s citlivým porozuměním ji doprovázel na cestě k němu. Díky němu jsem pochopila, že ať se budu snažit jakkoliv, budu mít sebelepší pomůcky a do detailu vypracované plány, bez lásky budu jen „znějící kov“, zvon bez srdce.

Využila jsi za ta léta nějak pořádně svého teologického vzdělání?

Ano. Především ve svém duchovním životě, kde mi pomáhá ke stále hlubšímu chápání vlastní víry. Vytyčuje a usměrňuje cestu hledání, zkoumání a rozhodování.

Samozřejmě je základem pro mé katechetické působení. I když se zdá, že dětem stačí za pomoci obrázků převyprávět biblický příběh, nelze podceňovat jejich zvědavost. Musím přiznat, že mě občas otázky třetáků dokážou zaskočit a přinutí mě znovu otevřít poznámky či knihu. Dětem je třeba vždy předkládat pravdu, byť uměřeně jejich věku. Katecheti spolu s rodiči, vychovateli a kněžími vpisují do dětských duší základní abecedu víry. Jsou odpovědní za její správné a poctivé předávání. Víra je nejcennějším pokladem, a tak ho musíme s veškerou pečlivostí spravovat. Ale to dokážeme tehdy, pokud ho poznáme.

V nemalé míře mi teologické vzdělání pomáhá v mé profesi. Rediguji knihy o duchovním životě, církevní dokumenty, knihy s filozofickým či historickým zaměřením, životní příběhy výjimečných osobností církevního života. Bez teologického vzdělání bych nemohla s texty odpovědně pracovat.

V čem konkrétně Ti studium pomohlo v redakční práci?

Především u závažných církevních dokumentů maximálně využívám získané znalosti z oborů fundamentální, dogmatické, morální, pastorální teologie, biblistiky i církevního práva. To se týkalo například práce na Katechismu katolické církve, Dokumentech 2. vatikánského koncilu, Youcatu, některých encyklik atd. Studium liturgiky mi výrazně pomohlo při redakci textů breviáře, Misálu pro všední den, lekcionářů a v neposlední řadě nově vydaného Českého misálu.

A co bys fakultě na závěr popřála?

Aby dokázala svým posluchačům na profesionální úrovni předávat nejen znalosti, ale zejména touhu stále poznávat krásu veškerenstva, obdivovat ji a s vděčností za ni Bohu děkovat.

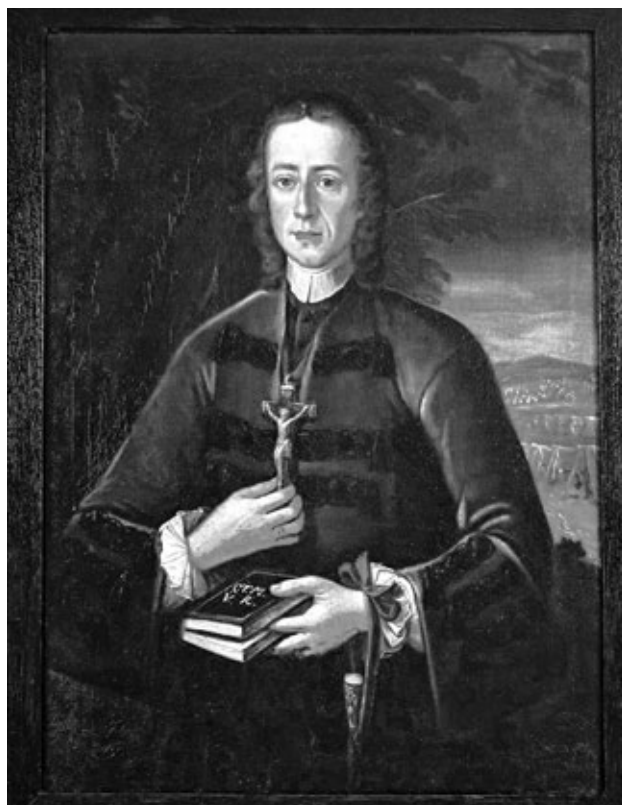
Učenec z Lužice: Jakub Xaver Ticin

JOSEF BARTOŇ

Komu při promociích nebo jiných slavnostních aktech ve Velké aule Karolina oči zabloudí vzhůru, všimne si, že čelní část stropu sálu je zdobena pěti zemskými znaky. Vedle znaků Čech, Moravy a Slezska je zde umístěn také všeobecně málo známý znak s cimbuřím a znak s býkem – ty patří Horní a Dolní Lužici. Tyto země, původně osídlené západoslovanskými Srby (a v dnešní době už téměř úplně poněmčené), patřily dlouhou dobu do soustátí zemí Koruny české. Až úmluvami Pražského míru (1635) byly obě Lužice (jako zástava) v podstatě definitivně odevzdány saským panovníkům: jako léno Koruny české, s některými výhradami, zejména právem na náboženskou svobodu pro lužické katolíky v řadě míst jinak luterského Saska. Nad duchovními potřebami lužických katolíků bděl především pražský arcibiskup. Tyto skutečnosti v praxi znamenaly trvajících čilou komunikaci mezi místními katolíky, většinou Lužickými Srby ze západní Horní Lužice, a kláštery a městy katolických českých zemí, což v Srbech posilovalo nejen katolickou víru, ale také vědomí blízkého jazykového příbuzenství mezi lužickou srbštinou a mnohem silnější a sebevědomější češtinou. Kontakty se týkaly jak řeholníků, tak „světských“ adeptů kněžství, pro něž posléze od r. 1728 fungoval na pražské Malé Straně jako stabilní ubytovací

Frontispis Epitome historiae Rosenthalensis

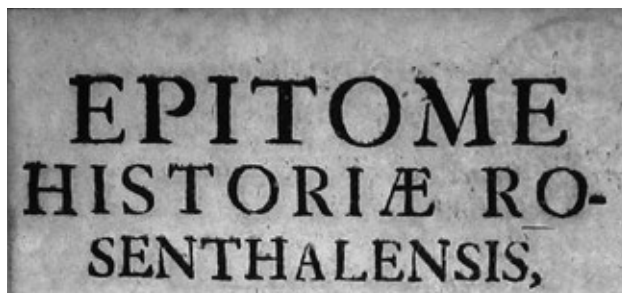
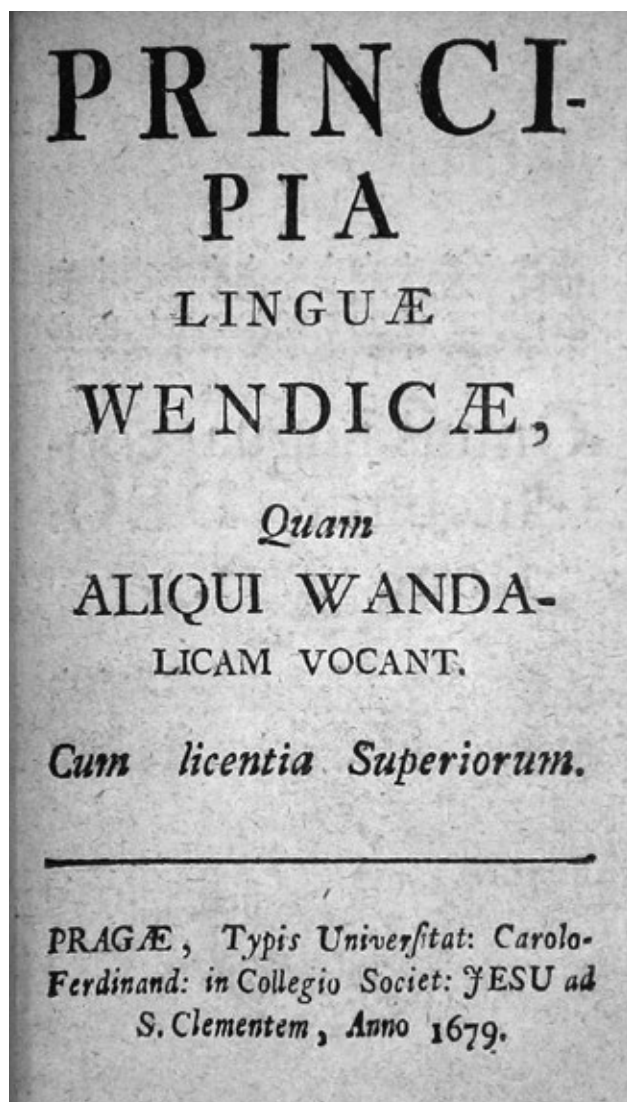
Portrét Jakuba Xavera Ticina (1656–1693)
(Společnost přátel Lužice, Praha)

a formační zařízení Lužický seminář (založený a udržovaný nadací dvou srbských duchovních, bratrů Šimonových), který komunikaci znásobil a upevnil. Až do r. 1922 (kdy se první biskup obnoveného míšeňského biskupství Christian Schreiber, známý svým „velkoněmeckým“ smýšlením, semináře v Praze zbavil) byl tedy součástí pražského studentského života stabilně také poměrně viditelný lužickosrbský živel.

Mezi Lužické Srby, kteří prošli pražským akademickým prostředím, ovšem ještě před založením Lužického semináře, patří také postava jezuita Jakuba Xavera Ticina, který přes krátkost života, který mu byl dopřán, dokázal vytvořit mnoho – pro svůj řád, církev, rodnou zemi i jazyk svého malého etnika. Narodil se před 360 lety (1. srpna 1656) do rodiny řemeslníka-kotláře v západohornolužickém městečku Kulow (něm. Wittichenau), jediném městském centru katolických Srbů (Budyšín byl většinou evangelický a do značné míry německojazyčný), které tehdy vrchnostensky patřilo pod ženský cisterciácký klášter Marijina Hvězda (něm. Marienstern). Absolvoval asi latinskou školu v Kulowě (o Ticinových raných letech nemáme žádné informace) a pak nastoupil gymnazijní studia na jezuitském učení ve slezské Nise. V 17 letech (17. října 1673) byl pak v Praze přijat do Tovaryšstva Ježíšova. Jeho život v řádu v zásadě odpovídal běžnému „kariérnímu postupu“ nadaného jezuita, včetně častého střídání míst pobytu, šíře a hloubky studií a pestrosti zaměstnání. Dvouletý noviciát absolvoval v probačním domě v Brně (1674–1675), rok pobýval v Březnici (1676), kde se věnoval (jak to bylo obvyklé) opakovaní gymnaziální látky, patrně hlavně procvičování latiny a řečtiny,

posléze se přesunul do Prahy na univerzitu (Collegium Vetero-Pragense), kde zasvětil 3 roky studiím na filosofické fakultě (1677–1679; logika-fyzika-metafyzika). Další roky znamenaly „praxi“ ve službě Tovaryšstvu, Ticin mj. vyučoval v Nise na nižším gymnáziu (1682–1683). Následovalo studium teologie, opět na univerzitě v Praze, a to čtyřleté, což je dokladem, že v očích představených patřil mezi nadané a nadějně členy řádu (pro průměrnější byla k dispozici dvouletá varianta). Po absolutoriu teologické fakulty přijal vyšší svěcení – na podjáhna, jáhna a kněze (během týdne od 21. do 27. ledna 1687). Formaci po vysvěcení získal v Telči, kde dosáhl třetí probace (1688). Nějakou dobu vyučoval latinu na gymnáziu v Chomutově (od r. 1688), po čtyři roky působil také ve funkci ranního kazatele, patrně v Chomutově a v Praze na Malé Straně. Důležitým mezníkem bylo pro něj přijetí mezi *patres quattuor votorum* složením čtvrtého řádového slibu (2. února 1691 v Chomutově). Tito tzv. *profesové* byli určitou elitou řádu, z níž se obvykle vybíralo při jmenování do funkcí vyšších hodnostářů. V březnu 1693 Ticin odešel ve funkci vojenského duchovního s vojskem Evžena Savojského do Uher v rámci „velké turecké války“. Tam pak při obléhání

Titulní list Principia linguae Wendicae

Titulní list Epitome historiae Rosenthalensis

Bělehradu 17. srpna téhož roku zemřel „stráven dvojným ohněm“, tj. nemocí a vyčerpáním apoštolskou horlivostí.

Podle zprávy profesního domu na Malé Straně, kam Ticin v době své smrti příslušel (budova, kde se dnes konají bakalářské promoce našich absolventů), už od mládí vynikal „perem i slovem“, což je lakonické ocenění jeho badatelské a spisovatelské činnosti i umění kazatelského. Nejvíce hmatatelnými plody jeho krátkého života jsou tři publikované knihy. Nejoceňovanějším dílem je vůbec první tištěná gramatika lužické srbštiny (*Principia linguae Wendicae, quam alii Wandalicam vocant*) vydaná v Praze 1679, kde Ticin kodifikoval dialekt svého rodného Kulowa a uplatnil pravopis vycházející z dobového pravopisu českého. Využívaje své kodifikace, vypracoval a v r. 1685 vydal svůj lužickosrbský překlad katechismu Petra Canisia, který znamenal přínos mj. i ve smyslu obohacení srbského náboženského a teologického jazyka (z protestantské strany zde už byl nerozsáhlý Lutherův *Malý katechismus*, vyšedší ještě na konci 16. stol. v dolno- i hornosrbské verzi, což byly vůbec první tištěné srbské knížky). Součástí knihy je i první publikovaná srbská duchovní píseň, Ticinovo přetlumočení latinského hymnu *Ave, maris Stella* (*Witaj, z morja Hvězda*). *Epitome Historiæ Rosenthalensis* (Praha 1692) je pak obsáhlou latinsky psanou monografií zasvěcenou významnému hornolužickému mariánskému poutnímu místu Róžant (v blízkosti Kulowa), inspirovanou spisy Bohuslava Balbína (Ticinova učitele, s nímž náš Srb udržoval písemný kontakt) o poutních místech českých zemí a Slezska i jeho syntetickou *Epitome historica rerum Bohemicarum*. Náš autor tedy vyoral brázdy na několika polích: jako lingvista-průkopník (gramaticky popsal „mladý“ lužickosrbský jazyk), jako překladatel, jako barokní historiograf a legendista. Není bez významu, že Ticin ve svých textech vícekrát zmiňuje historii svého etnika a že zdůrazňuje blízkost lužické srbštiny a její „sestry“ češtiny. Jeví se tak opět jako následovník českého barokního vlastence Bohuslava Balbína, jako podporovatel srbství a zároveň jako pěstitel srbsko-české vzájemnosti, která se měla zanedlouho po jeho smrti výrazně posílit zřízením Lužického semináře přímo v samé Praze – a zde se patří podtrhnout, že Ticin byl v přímém kontaktu se zakladateli semináře bratry Šimonovými a sám jejich myšlenku podporoval. Jakub Xaver Ticin v každém případě patří mezi velmi zajímavé historické absolventy naší pražské teologické fakulty a je důstojným reprezentantem pozoruhodného lužickosrbského živilu, o kterém se dnes v našem akademickém prostředí téměř neví.

Základní použité prameny a literatura:

FECHTNEROVÁ, Anna. *Bio-bibliografická databáze a kartotéka České provincie Tovaryšstva Ježíšova 1556–1773*. Praha: Ústav dějin UK a archiv UK [digitalizovaná lístková kartotéka]

MICHAŁK, Frido. Napřemobėh wo spisownu serbšćinu: Z korespondency Jakuba Xawera Ticina, awtora přenjeje ćišćaneje gramatiki serbšćiny. *Rozhled* 1989, roč. 39, č. 1, s. 12–14

NUK, Jurij. K 300. posmjertninam Jakuba Xavera Ticina: Gramatkar a sobuzałožer spisowneje rěče katolskich Serbow: J. X. Ticina „njezabyć a scyla nic zamjelćec“. *Serbska šula* 1993, roč. 46, č. 10, s. 327–332

ŠĚRAKOWA, Irena. Před 300 lětami *Jakub Xaver Ticin* zemřel. *Rozhled* 1993, roč. 43, č. 7/8, s. 294–296

ZDICHYNEC, Jan. Vir clarus verbo et calamo: Jacobus Xaverus Ticinus, pozapomenutá osobnost barokní historiografie. In *Ve znamení země koruny české*. Ed. Luděk Březina – Jana Konvičná – Jan Zdichytec. Praha: FF UK, 2006, s. 599–622

ZDICHYNEC, Jan. Z Kulowa přes Prahu do Bělehradu. In *Stoletý most mezi Prahou a Budyšínem*. Ed. Marcel Černý – Petr Kaleta. Praha: Společnost přátel Lužice, 2008, s. 73–102

Kostel sv. Ignáce, Praha
(foto Pavla Glombová)

Jan Merell

(10. 5. 1904 – 22. 9. 1986)

Zdeněk Sedlák

Letos uplynulo třicet let od úmrtí Jana Merella, výrazné osobnosti české církve 20. století. Narodil se r. 1904 v Praze. V r. 1927 dokončil studium na Teologické fakultě Univerzity Karlovy a byl vysvěcen na kněze. Působil jako kaplan v západočeském Stříbře (1927–1929) a na pražském Smíchově (1929–1934).

V r. 1933 dosáhl na naší fakultě doktorát teologie a k 1. prosinci 1934 byl ustanoven asistentem. Během studia v Paříži objevil papyrus P^a s částí evangelia podle sv. Lukáše. Jeho publikací se stal známým ve vědeckých kruzích. Od října 1937 přednášel v Praze Nový zákon jako asistent a suplent a v roce 1939 se habilitoval.

Hluboce cítil s církví, a proto po uzavření vysokých škol nacisty i přes zákaz vyučoval na Arcidiecézním bohosloveckém učilišti. Byl zatčen, tvrdě vyslýchán a vězněn v Terezíně a v koncentračním táboře Dachau. Dvakrát jen o vlasek unikl smrti. Na obnovenou fakultu se vrátil jako jeden z prvních.

Když r. 1950 komunisté vyjmuli naši fakultu ze svazku Univerzity Karlovy a reorganizovali ji v Cyrilometodějskou bohosloveckou fakultu v Praze (od r. 1953 se sídlem v Litoměřicích), byl Merell u toho, neboť odcházející profesorský sbor mu svěřil úkol, aby se jako bývalý koncentračník pokusil s komunisty vyjednat pro církve co nejvýhodnější a kanonicky nejpříjemnější podmínky.

V říjnu 1950 byl jmenován profesorem. Jako dlouholetý děkan (1954–1974) se snažil v těžkých dobách udržet úroveň výuky a uhájit co největší míru akademické a náboženské svobody. V roce 1974 byl odvolán z funkce vedoucího katedry biblických oborů a odešel do důchodu.

Merell věnoval značnou pozornost i kněžskému semináři. Byl také poradcem biskupa na 1. a 3. zasedání 2. vatikánského koncilu a zapojil se do uvádění koncilu v život místní církve. Podílel se na překladech liturgických textů, pracoval v rámci Díla koncilové obnovy a Teologické komise při Sboru ordinářů. Pokud to politické poměry umožňovaly, věnoval se přednáškám pro širokou veřejnost. Od roku 1940 žil v Praze-Dejvicích, poblíž kostela sv. Václava, jehož byl po jistou dobu rektorem.

Z mnoha publikací zmíníme alespoň *Listy apoštola Pavla z vězení: překlad a výklad listu k Efesanům a Kolosanům* (1976), *Setkání s Ježíšem na Hoře, v podobenství, u Jezera a s učedníky* (1990), *Nouveaux fragments du Papyrus 4* (1938) a popularizační *Bible v českých zemích od nejstarších dob do současnosti* (1956). Dále hesla v *Malém bobovědném slovníku* (1960), příspěvky do sborníků a periodik, především do *Časopisu katolického duchovenstva*, revue *Na hlubinu*, *Logos*, *Sursum*, do *Duchovního pastýře* a *Dobrého pastýře*. A ovšem i do *Katolických novin*.

Karel Havlíček Borovský

VOJTĚCH NOVOTNÝ

Všichni se o něm učili, všichni znají jeho antiklerikální epigramy – ale jen nemnozí vědí, že Karel Havlíček Borovský (1821–1856) je spojen s naší fakultou a s arcibiskupským kněžským seminářem. Do obou těchto institucí vkročil v polovině r. 1840.

Od dětství byl spojen s křesťanskou vírou i s katolickou církví. Měl blízko k faráři Janu Bůžkovi, v němž našel „svého vychovatele“ a na jehož faře měl „vlastní domov“. Když pak přišel r. 1838 do Prahy, aby se na filosofické fakultě připravil na další studia, věděl, že chce vzdělávat český národ a stát se knězem, aby mohl vystupovat samostatněji a účinněji.

Kněz mu byl učitelem, jehož působení mělo zahrnovat úsilí o všestranné povznesení lidu: kulturní, politické i náboženské. Ještě i v *Epištolách kutnoborských* (1851) hledal „způsob, kterým by se spojení učitelstva a kněžstva v jeden stav provést dalo ku prospěchu národa“ (v té souvislosti navrhl zřízení pedagogicko-teologické fakulty).

Tuto motivaci provázela autentická víra, o níž svědčí nejenom (celoživotní) zvyk číst denně Písmo, ale i mladická báseň: „Chůvo moje milá, náboženství!“ V březnu 1840 psal: „Nemohu ničím jiným státi se než knězem, všecko ostatní se mně téměř přičí a oškliví; ale chci býti knězem se vsí opravdovostí, a proto doufám, že pro tento dobrý úmysl Bůh milost svou přičiní k tomu, k čemu my lidé dáti můžeme toliko snahu svou.“

Ač z diecéze královéhradecké, podal přihlášku do pražského semináře a na teologickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity. Chtěl si tím zajistit možnost studia neteologických oborů. Počítal i s tím, že mu působení v pražské arcidiecézi poskytne přístup mezi ty, kdo mají vliv na soudobé dění.

Seminář i fakulta sídlily v Klementinu. Byly národnostně smíšené. Výuka byla čtyřletá, probíhala německy a latinsky. V prvním ročníku vyučoval profesor Jan Křtitel Smutek (†1883) církevní dějiny, patrologii a dějiny teologického písemnictví a profesor Jan Křtitel Mařan (†1866) hebrejštinu, biblickou archeologii, úvod do knih Starého zákona a jejich exegezi. Představenstvo semináře tvořili rektor Johann Büttner (†1856), vicerektor (praeses) Anton Rost (†1879), zástupci vicerektora (vicepraeses) Jan Palleta (†1850) a František X. Plauzar (†1869), spirituál Václav Sigmund (†1867).

Havlíček přicházel v době, kdy se národní obrození dostávalo do vrcholné fáze. Situaci římskokatolické církve charakterizovala polarita reformismus – restaurace. Reformní katolicismus, jehož nejvýraznějším představitelem byl v Čechách Bernard Bolzano (†1848) a jeho škola, provázela teologie osvícenská, jejíž racionalismus

Jan Vilímek: Karel Havlíček Borovský

(via Wikipedia Commons)

opouštěl půdorys dogmatu a ústil v redukované formy zbožnosti. Nesl s sebou projekt reformy církve a změn společenských i národnostních. To vedlo ke sporu s částí hierarchie a s vládou.

Restaurativní teologie v tom pravem viděla odklon od plnosti víry, přitom však neuměla rozlišovat podstatné a nevnímala vývoj dogmatu i dějinnost církve. Uchylovala se k autoritářství a klerikalismu. Odtud příklon k Římu, který zaměňoval poslušnost víry se servilitou („ultramontanismus“). Zbožnost se vzdalovala pramenům víry. Pocit ohrožení a oportunismus vedl hierarchy k tomu, aby se spojili se zájmy Rakouského císařství.

Klíčovou postavou Havlíčkova příběhu, který se odehrál v popsané situaci, byl vicerektor Rost. Po studiu teologie v Praze a kněžském svěcení dosáhl ve Vídni doktorát filosofie a působil v Innsbrucku jako profesor náboženství. Byl Bolzanovým žákem, ale záhy se jej zřekl. Právě proto jej arcibiskup Andreas Alois Ankwicz (†1838) povolal r. 1837 do pražského semináře: měl tu bojovat proti vlivu bolzanismu na bohoslovce. Arcibiskup Alois Josef Schrenk (†1849) jej v tom poněkud mírnil.

Rost viděl v reformistech „jitřící vřed na těle církve“ (Winter). Stavěl se jim přednáškami i texty. Cíleně v jejich spisech hledal bludy a pokaždé „šťastně, co vložil, našel, a pak mocně zatracoval“ (Kratochvíl). Vedl seminaristy k tomu, co někteří vnímali jako „pobožnůstkářství“. S těmi, kdo mu nebyli po vůli, prý jednal silově, užíval donašečství i nerovné zacházení. Měl být netrpělivý, nelaskavý, odsuzující. Byl zdrojem konfliktů s profesory, představenými i bohoslovci.

Havlíčkův názor na obyvatele semináře i na formaci a vzdělání byl od prvních dní kritický. Setkání s Rostem ho pohoršovalo a přiklánělo k reformismu. Četl Voltaira, Lamennaise atp. Patřil do okruhu seminaristů, kteří se

přes vicerektorův nesouhlas snažili dosáhnout hlubšího, osobnějšího poznání u bolzanovce P. Franze Schneidera (†1858). Každý čtvrtek s ním diskutovali o věrouce, mravouce, obřadech i pastoraci.

Nesoulad nastal i na poli národnostním. Z Havlíčkova plánu studia je zřejmé, že teologické předměty ho neza-ujaly. Většinu času vyhradil českému jazyku, literatuře a re-áliím, a totéž ho zajímalo i u dalších slovanských národů. Věnoval se i rakouským dějinám. (Tyto zájmy lze spojit s jeho pozdějším austroslavismem.) Je samozřejmé, že se Havlíček účastnil i vlasteneckého života v semináři.

Převládali tu Češi, avšak jen část z nich mateřštinu ovládala, neboť předchozí studia absolvovali v němčině. Společně se však učili českou mluvnici, četli, recitovali a zpívali, založili si knihovnu. Představení se na ně obraceli německy, s výjimkou přípravy na pastoraci mezi Čechy. Büttner jejich vlastenectví přál, Rost byl proti němu. Jeho postoj vyjadřuje výrok: „v jiných zemích Čecha za takového ničemníka mají, že mu vaz zlomiti nutno, by k lepšímu prospěl“ (Kratochvíl).

To vše promítl Havlíček do epigramů, např.: „Pročpak mají mnišské cechy/ na kloboucích velké střechy/ jako praeses Antonín?/ Rádi mají v mozku stín.“ A dále: „P. Ro-žeň tak všechno ví, jako by byl pánubohu pomáhal tvořit a vykupovat svět.“

Od jara 1841 procházel Havlíček krizí, jež se zrcadlí v jeho deníku a korespondenci. Vyjadřoval odhodlání postupovat v duchovním životě kupředu a přesvědčení, že „životu národnímu nemůže žádný tak dobře napomáhati jako duchovní, který má s obcí vjedno srůsti“ (Kratochvíl). Současně ale psal, že ho přemáhá nevíra, že jej láska k vlasti nutí ke vzpouře a že je odkázán sám na sebe. To vše je ve-psáno do výkřiku: „Bože, jaký to konec se mnou vezme! – Houpám se, houpám!“

Sem náleží i vyznání, že věří v Boha Otce a Stvořitele, ale nebude o něm „nikdy nic jistého vědět“; v Krista, který „sedí na pravici Boží“, ale „jen z nouze a pro hloupost židovskou se jmenoval synem božím“; v svatých obcování a život věčný, nikoli však v hříchu odpuštění; že nedoufá „ničehož, neb nic z toho, co Římská církev doufá, nepo-třebuji, a byt bych potřeboval, dosáhnouti nemohu“. Tvrdí o sobě, že miluje, ale neví co: „Boha nemiluji, neb ho jen ctít mohu, ale ne milovat. Těž veškeré lidstvo nemiluji, neb mnozí lásky nezasluhují; nepřátel milovat nemohu, aniž jich Ježíš miloval.“

Tato slova sice nevyjadřují přesně Havlíčkovy pozdější náboženské postoje, jsou však počátkem jeho odklonu od plné víry katolické církve. Na mysl přicházejí slova *Gaudium et spes* 19 o tom, že určité podoby nevíry vznikají tím, že věřící „zkresleně podávají nauku a mají nedostatky ve svém náboženském, mravním a sociálním životě; o nich platí, že pravou tvář Boha a náboženství spíše zastírají, než

ukazují“. Něco takového potkalo Havlíčka, i když tím jeho krize není vysvětlena úplně.

Za této situace se odehrály tři události. Za prvé, Plauzar jej zastihl ve chvíli, kdy četl Voltaira, a našel v knize Havlíčkovu kresbu: „Lev český leží na zemi. Drápy do hřbetu mu zaťal [rakouský] orel dvouhlavý a zobáky proklobává mu leb. Na uzdách drží hlavy orlí čert; než toho bičem mrskaje řídí pod širokým kloboukem jezovita.“ Od té doby se Havlíček jevil svému představenému nebezpečný (Kratochvíl).

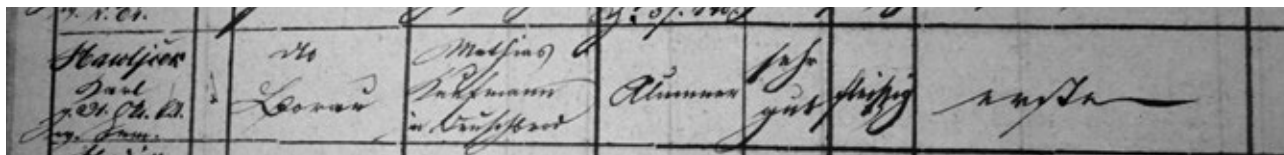
K druhé události došlo na sv. Jana Křtitele, kdy profesori Smutek a Mařan slavili jmeniny. Havlíček pro ně složil a vydal česky psanou oslavnou báseň. Postavil v ní do protikladu západ Evropy, který se mocí „plodů mud-ráckých“ vyrval „z Kristova objetí“, a „bystré Slovanstvo“, jež bylo povoláno přejmout a pěstovat „jiskru drahou Bohu“ a obnovenou ji posunout „na východ“. Končil: „Popřálo, vážní, Vám nebe, mistrové,/ uměň posvátných šlechtiti Slavii...“

Tohoto tvrzení se Mařan zalekl, neboť se obával nařčení, že z bohoslovců vychovává milovníky ruského pravosla-ví, schizmatiky. Báseň odmítl. Havlíček ovšem nejspíš mýnil něco jiného (jakkoli rád vyzdvihoval, že díky sta-roslovenštině rozumí ruští věřící své liturgii): vyjadřoval přesvědčení, že se světlo rozumu přesunulo od radikálně osvícenské západní Evropy do umírněného reformního katolicismu a obrozujícího se českého národa, aby odtud zářilo ostatním Slovanům.

O málo později se Mařan a Havlíček sešli u zkoušky. Profesor ohlásil, že „první třída z hebrejské řeči a Starého zákona podmíněna bude dobrým překladem a výkladem Kněh Mojžíšových, eminence pak výkladem a překladem chaldejských částí Knihy Danielovy“. Havlíček chtěl usi-lovat o první třídu. Přesto mu byl dán Daniel. Studenta, který se starozákonním vědám nevěnoval právě aktivně, oznámkoval Mařan v jazyce i exegezi druhou třídou a ješ-tě mu vyčetl „študium slovanských jazyků a franštiny“ (Kratochvíl).

Od června Havlíček věděl, že ze semináře na konci letních prázdnin odejde. Nakonec jej představení pře-dešli. 7. září 1841 mu rektor poslal dopis, v němž stálo, že „poněvadž za pobytu svého v semináři velmi málo povolání k stavu duchovnímu ukazoval, zabýval se více s předměty mimo obor nauk theologických, a proto z ne-dostatku pilnosti dostal druhé známky z jazyka hebrej-ského a z výkladu Starého zákona, poněvadž krom toho velmi lehké zásady jevil, vidělo se Jeho Arcibiskupské Milosti po zprávě o chování alumnů vyloučiti ho z se-mináře“. O měsíc později obdržel Havlíček protikladné svědectví o mravní způsobilosti: „během svého jedno-letého pobytu ve zmíněném semináři se pilně věnoval vědám a vyznačoval se způsobným vychováním“.

AUK, fond Katalogy posluchačů Karlo-Ferdinandovy univerzity

Jindřich Lehmann: Karel Havlíček Borovský
(via Wikipedia Commons)

Tak skončilo studium dvacetiletého Havlíčka na teologické fakultě i jeho formace ke kněžství. Později psal: „já jsem jeden z těch, kteří byli sv. teologii ostří do žaludka“, a vtipkoval, že nad posluchařnami naší fakulty má stát nápis: „Nehřeš ústy ani sluchem./ blahoslavení jsou chudí duchem.“ Zásadní je ovšem výrok: „Já myslím, že má být kněz vůdce národu ke všemu dobrému, a s tímto smýšlením přidružil jsem se v mladické rozčilenosti pod korouhev církve. Ne pro pecen, čehož jsem bohu díky potřebu neměl, ale co odhodlaný bojovník přišel jsem: ale semenišťe Pražské ochladilo tenkrát znamenitě můj zápal, vychovávaloť ono za těch časů ne vůdce národu, nýbrž vládce kropáče! Vyznati mohu nyní směle, že tehdejší vedení semenišťe Pražského udusilo ve mně velikou část pravých náboženských citů, a teprva za několik let po návratu do zdravého Božího světa podařilo se mi po mnohých bouřlivých dobách najítí opět pravou cestu a pravé veslo.“

Jak patrně, Havlíčkovu pojetí kněžství se neměnilo. Rok 1840–1841, který strávil na naší fakultě a v semináři, však přispěl k tomu, že se stal křesťanem, který nepřijímá katolickou věrouku, mravouku a disciplínu bez výhrad, a ostře odmítá ty projevy kleriků, v nichž tuší pokrytectví a formalismus. Vztah k Bohu však pro něj byl zcela zásadní. Jeho pojem náboženství přitom kladl *fides qua* před *fides quae*. Odtud i otevřenost různosti náboženství, jež, jsou-li vyznávána upřímně, konvergují k jedinému Bohu.

Východiskem své zbožnosti činil víru křesťanskou. V současnosti pak spatřoval „věk církve, jejížto povolání jest pečovatí o duši lidskou, totiž o její vzdělání a ušlechťení“. Příkrá kritika hierarchie měla vést k odložení toho, co považoval za lidské a zastaralé (např. celibát, latina, biskup jako světský magnát, způsob financování), a zavedení obnovných prvků (např. odluka církve od státu,

spojení učitelského a kněžského stavu, zřízení více biskupství, konání synod apod.).

Toto úsilí mířilo i mimo církev: „Pravda, svoboda a právo v politickém a národním životě neobstojí bez pravdy, svobody a práva v náboženském, a obzvláště v našich okolnostech musí každý, kdo chce přispěti k porážení světského absolutismu, bojovati napřed proti církevnímu. Církevní absolutismus jest poduška světského, jeden s druhým stojí, jeden s druhým klesá, a kdo dovede otřásati sloupem libovůle a absolutie církevní, zboří jistě i politickou.“

Pro vnitřní spojitost všech těchto rovin spatřuje Karel Skalický v Havlíčkovi – muži, který studoval na naší fakultě, ale předčasně ji opustil – „prvního českého teologa osvobození“, který přinesl „jakýsi druh teologie osvobození“, „formulaci požadavku náboženské svobody“, „náznak požadavku politické teologie“, „první nástin jakési teologie mimokřesťanských náboženství“ a „pokus vymezit postavení katolického kněze ve společnosti tak, aby dodalo opravdové vážnosti kněžskému stavu a tím i jeho evangelizačnímu poslání“.

Výchovná lekce, kterou Havlíčkův příběh přináší, je důležitá. Týká se (podobně jako u sv. Jana Nep. Neumanna, který prošel fakultou a seminářem v l. 1833–1835: srov. *Doxa* 1/2015, 17–19) toho, jakou váhu má příklad, který dávají teologové i představení svým smýšlením a vztahy, jež je pojí navzájem i se studenty. A týká se i toho, co lze vyjádřit formou epigramu:

*Chceš-li světu otevírat Krista obzory,
musíš věřit s církví – církvi navzdory!*

Hlavní použitá literatura:

spisy Karla Havlíčka Borovského

BAXA, Karel. *Karel Havlíček Borovský v rodinných vzpomínkách*. Praha: Neodvislost, 1896

GABLER, Vilém. Karel Havlíček: některé vzpomínky. *Osvěta* 1896, roč. 26, č. 11, s. 957–968

KŘIVSKÝ, Pavel. Václav Kratochvíl o Havlíčkově odchodu ze semináře. *Literární archiv* 1971, roč. 6, s. 179–192

SKALICKÝ, Karel. Karel Havlíček Borovský: první český teolog osvobození. *Teologie & společnost* 2005, č. 4, s. 32–40; ID. Havlíčkova teologie osvobození. *Listy* 2005, č. 2 (<http://www.listy.cz>)

Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky) na studie teologické ve Vídni a v Praze r. 1838–1842: pokračování. *Vlast* 1890–1891, roč. 7, s. 4, s. 257–267

WINTER, Eduard. *Bolzano a jeho kruh*. Brno: Akord, 1935

ZELENÝ, Václav. Ze života Karla Havlíčka. *Osvěta* 1872, roč. 2, č. 1, s. 321–336; č. 7, s. 477–494; 1873, roč. 3, č. 1, s. 14–30

ZÍBRT, Čeněk. Havlíčkův přítel Jos Tadeáš Klejzar, premonstrát Želivský, pastor v Pruském Slezsku a Poznaňsku. *Květy* 1909, roč. 31, polol. 2, s. 58–75

Řím

DMYTRO ROMANOVSKÝ

V akad. roce 2015/2016 se otevřela možnost strávit dva semestry v Římě v rámci studijně-formačního programu Johannes, který vznikl z podnětu Papežské koleje Nepomucenum. Jeho cílem je studium na Papežské Lateránské univerzitě, formace v koleji a zkušenost univerzality církve, kterou poskytuje Řím jako takový. Rozhodl jsem se nabídku využít.

Pobyt jsem zahájil koncem srpna, neboť 1. září začínal měsíční intenzivní kurz italštiny, který je s ohledem na následné studium povinný. Navazující studium jazyka probíhá po celý rok. Ač jsem přijel do Věčného města s určitou průpravou, účastnil jsem se kurzu v obou semestrech. Výuka byla prospěšná, ale dovolím si tvrdit, že pohyb v italském prostředí mi dal mnohem více.

Akad. rok začal 1. října. Lateránská univerzita se skládá ze tří fakult: teologické, filosofické, obojího práva (civilního i kanonického), a z přidružených institutů. Já byl zapsán jako host na fakultě teologické, což znamenalo možnost/povinnost zapsat si pět předmětů. Jelikož jsem v Praze neabsolvoval pastorální teologii, rozhodl jsem se pro ni. Zbytek jsem využil pro rozšíření obzorů v teologické antropologii, eschatologii, spirituální teologii a morální teologii. Mohl jsem tedy nahlédnout pod pokličku toho, jak a co se tam vyučuje. Zřetel se bere především na tzv. základní vyučování, což přináší možnost proniknout hlouběji do tématu, a to zvláště v oblasti biblické, dogmatické a morální teologie. Vcelku se pak bere v úvahu to, že absolventi většinou ve studiu pokračují, ať k licenciátu nebo následně i k doktorátu.

Velmi jsem oceňoval dopolední formu studia: výuka probíhá od 8:30 do 12:00 hodin. Odpoledne pak lze věnovat samostudiu, ať už jde o prohloubení probrané

Lateránské baptisterium, v pozadí univerzita
(via Wikipedia Commons)

látky nebo o vlastní oblíbené téma. To mi chybí u nás. Dovolím si říci, že by bylo lepší směřovat všechnu výuku katolické teologie do dopoledne. Odpoledne by mohl student věnovat samostudiu, a tím nemyslím četbu předimenzovaného množství povinné literatury. Dopolední čas vyučování vnímám jako prostor pro zapálení studentova zájmu, který bude planout do odpoledních hodin. Tak tomu bylo v mnoha případech v Římě. Velmi motivační je tam jediný pokus ke zkoušce za semestr, opakovat ji lze až v semestru následujícím. Srovnám-li úroveň studia na Lateránské univerzitě a na Katolické teologické fakultě, řekl bych, že se rozhodně nemusíme stydět. Zvláště pak mohu-li přímo hodnotit katedry biblické a dogmatické teologie: v těchto oblastech jsme na vysoké úrovni, a to co do způsobu výuky i kvality a množství studijního materiálu.

Pokud bychom však chtěli srovnávat produkci teologické literatury, musíme říci, že jsme stále v plenkách, nebo snad batolecím věku. Italská nakladatelství chrlí kvalitní tituly – teologická pojednání, exegezi, slovníky, klasiky všech dob. Už proto považuji studium v zahraničí za užitečné. Znalost jazyka dává možnost studovat literaturu, případně ji překládat k většímu užitku všech: právě tento aspekt mám za důležitý. Svou zkušenost vnímám jako velký dar a přínos. Poznání nových lidí – přátel z celého světa, sdílení zážitků, smutků a radostí, života z víry. To vše jsou skutečnosti důležité k osobnímu zrání, k poznávání Trojjediného, jemuž má teologie sloužit, i člověka, k čemuž má teologie napomáhat.

Rozhodnutí vydat se s programem Johannes do Říma bylo jedno z nejlepších, jaké jsem udělal, a jsem za ně velmi vděčný Pánu i všem, kteří s tím měli cokoliv společného. Těm, kteří o této formě studia přemýšlí a jimž bude nabídnuta, srdečně doporučuji, aby jí využili. Bude to jistě přínos pro místní církve – akademickou obec – lidské společenství.

Pontificia Universitas Lateranensis
(via Wikipedia Commons)

Informace

9. 6. – 31. 12. organizuje Centrum umění a teologie KTF UK v Litomyšli výstavu *Tvář: příběh ztracení a touha znovunalezení: Madona z Osíka jako prvořadá umělecká památka, starobylý kultovní předmět a svědek současnosti*. S ní byly spojeny panelové debaty a 7. 11. i odborná konference *Nové tváře starých soch*.

3. 9. 2016 se konala *slavnostní rekonstrukce korunovace Karla IV. českým králem*, jež patřila k oslavám 700. výročí jeho narození. Pořádala Univerzita Karlova (jmenovitě též ÚDKU KTF UK), Hlavní město Praha, Arcibiskupství pražské a další.

26. 9. se konalo setkání akademických pracovníků.

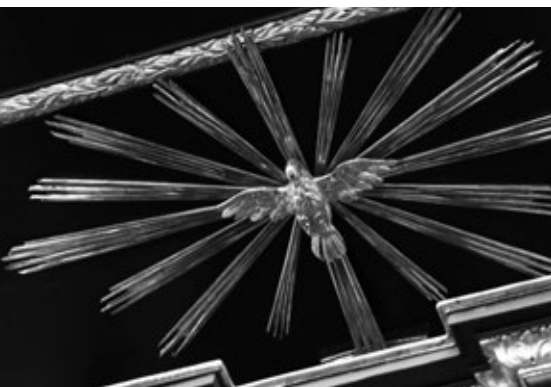
27. 9. došlo na *zápis studentů do 1. ročníku doktorského studia*. Týž den zasedal *akademický senát KTF UK*.

30. 9. byl ukončen *zápis do druhého a vyššího ročníku*.

1. 10. *započal akademický rok*.

3. 10. byl slavnostně zahájen akademický rok *mši svatou Veni Sancte*, které v kostele Panny Marie před Týnem předsedal Dominik kard. Duka.

Kostel Panny Marie Vítězné, Praha
(foto Pavla Glombová)

Následovala *imatrikulace* prvních ročníků ve Velké aule Karolina.

4. 10. se uskutečnilo *informační soustředění pro studenty přijaté do 1. ročníku*.

19. 10. byl uspořádán *filmový večer pro studenty KTF UK*. Pořádal studentský spolek COPERTINO.

24. 10. navštívil fakultu *prof. Johann Lemans*, proděkan pro vědu na Fakultě teologie a náboženských studií Lovaňské univerzity.

25. 10. studentský spolek COPERTINO nabídl akci *Kdo nepije s námi, pije proti nám! aneb s prváky na pivo!*

26. 10. zasedal *akademický senát KTF UK*.

1. – 4. 11. se fakulta zúčastnila veletrhu *Gaudeamus* Brno.

1. 11. *vernisaž výstavy Pohledy jinak* studenta dějin křesťanského umění Michala Turbáka, v prostorách KTF UK. Pořádal studentský spolek COPERTINO.

3. 11. se konaly *bakalářské promoce*. Týž den oslavil *pěvecký sbor ACANT* desáté výročí své existence koncertem ve Velkém sále Evangelické církve metodistické.

3. – 16. 11. proběhla *zasedání oborových rad* doktorských studijních programů, která uzavřela hodnocení studia za minulý akademický rok.

6. 11. byla péčí Centra umění a teologie KTF UK uspořádána na Bílé hoře *ekumenická boboslužba a umělecká intervence nad hrobem padlých v bitvě 8. listopadu 1620*.

8. 11. a 15. 11. se uskutečnily přednášky v rámci projektu *Velké ženy ve Visegrádském regionu: kult a umění s nimi spojené*.

8. – 9. 11. proběhlo mezinárodní kolokvium *Evropská identita a její křesťanské kořeny*.

11. 11. se konaly *magisterské promoce*.

12. 11. se fakulta zúčastnila *Informačního dne UK*.

12., 14. a 15. 11. proběhly *volby do akademického senátu KTF UK* pro roky 2016–2018.

14. 11. proběhl seminář s názvem *Naming God and the Techné of Language*. Pořádá Centrum teologie, filosofie a mediální teorie KTF UK. Týž den organizovalo Centrum umění a teologie KTF UK v Klášteře dominikánů v Praze *výtvarnou a hudební intervenci Procházení*.

18. 11. byl *děkaný den*.

21. 11. *navštívil fakultu arcibiskup Cyril Vasil*, profesor Papežského orientálního institutu a sekretář Kongregace pro východní církve, který proslovil přednášku na téma „východní církve jako subjekt práce římské kurie“. Týž den pořádalo Centrum umění a teologie KTF UK v sále kardinála Berana v Arcibiskupském paláci VI. konference o katedrále na téma: *Vratislav a Praha: Ostatky a jejich mezinárodní význam*.

22. 11. *zasedala vědecká rada KTF UK*.

23. – 26. 11. pořádal spolek COPERTINO *burzu knih*.

28. 11. se fakulta zúčastnila *Adventu na UK*, který se již podruhé konal ve venkovních prostorách Karolina.

29. 11. se v klášteře dominikánů v Praze na závěr 700. karlovského jubilea konala akce *Karel IV. reloaded*. Konferenci, hudbu při liturgii a kritickou debatu zajistilo Centrum umění a teologie KTF UK.

1. 12. se konala *doktorská promoce*.

6. 12. se konala *promoce uzavírající rigorózní studium* (tzv. malý doktorát).

7. 12. byla v kapli Arcibiskupského kněžského semináře slavena fakultní *poutní slavnost*, na kterou navázala v prostorách fakulty *Mikulášská*.

23. 12. 2016 – 2. 1. 2017
vánoční prázdniny.

20 let českého Communio

Před dvaceti lety, v r. 1996, vyšlo programové číslo české verze Mezinárodní katolické revue *Communio*. Myšlenka na ni vyvstala poprvé z podnětu Christopa Schönborna v l. 1989–1990 u Dominika Duky, tehdy provinciála českých dominikánů, a Františka X. Halase, nastupujícího velvyslance Československa u Svatého stolce. Nezávisle na tom ji v r. 1993 formuloval Vojtěch Novotný, tehdy student římské koleje Casa Balthasar. Úsilím několika osob pak povstala česká redakce revue, jež se připojila k mezinárodnímu konsorciu. Díky tomu mohlo vyjít – ještě z Říma – již zmíněné „nulté“ číslo.

Úkol, který si tento časopis vytkl v r. 1972, kdy v bouřlivé atmosféře pokoncilní církve vznikla italská a německá verze, zůstává stále týž: ukazovat k podstatnému, stále znovu promýšlet spolu s tradicí základní východiska křesťanské víry. Hans Urs von Balthasar v programovém článku napsal: „Společenství nesoucí jméno Ježíše Krista muselo v průběhu svých dlouhých dějin neustále nově zvažovat své místo mezi Bohem a světem. K jeho povaze však patří to, že každý pojem, kterým se označí, musí být chápán ve smyslu dynamické otevřenosti.“ Právě Balthasar patřil spolu s dalšími předními teology koncilu Josephem Ratzingerem a Henri de Lubacem k zakladatelům *Communio*.

Bohatost a hloubku programu revue ukazuje mnohovrstevnatost zvoleného názvu. *Communio* odkazuje ke zdroji křesťanské víry. Ke skutečnosti, že společenství mezi lidmi není primárně jevem sociologickým nebo psychologickým, ale vyvěrá z tajemství Boha zjevujícího se jako Nejsvětější Trojice. *Communio* je založené nejprve v Bohu samém a teprve poté v lidstvu stvořenému k Božímu obrazu. V této perspektivě se časopis snaží představovat

Titulní strana Mezinárodní katolické revue *Communio*

nejdůležitější témata křesťanské víry a zároveň vycházet z úzce oborového zaměření, propojovat racionální reflexi víry s duchovním životem a světem kultury.

V české verzi vychází časopis 4x ročně. Jeho osu vytváří tematické celky, které prostupují ročníky. Nedávno vyšla například čísla věnovaná tajemství církve nebo blahoslavenstvím. Počínaje loňským ročníkem je hlavním tématem modlitba otcenáš. České *Communio* je také pevně spojeno s Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy, a to jak ideově, skrze snahu o otevřenost nejnovějšímu kvalitnímu teologickému bádání a skrze propojování teologického myšlení a života církve s moderní kulturou, tak i díky silnému zastoupení vyučujících v redakční radě. Proto ho zmiňujeme v *Doxe*.

Velkým přínosem *Communio* a tím, co vytváří jeho svébytnost mezi ostatními českými teologickými časopisy, je propojení s mezinárodním sdružením *Communio Internationalis*. To tvoří v současnosti síť patnácti redakcí, jež sdílejí jak širší

tematické zaměření, tak konkrétní články. V každém čísle proto vychází několik převzatých textů od předních světových teologů. Kromě toho *Communio* čerpá i z bohatého archivu materiálů vzniklých během čtyřiceti čtyř let plodné mezinárodní spolupráce.

Na závěr citujme Josepha Ratzingera z r. 1992: „Časopis s názvem *Communio* musí proto především udržovat a prohlubovat řeč o Bohu, o trojičním Bohu, o jeho zjevení v dějinách spásy Starého a Nového zákona, v jejichž středu se nachází vtělení Syna, Boží spolubytí s námi. Musí hovořit o Stvořiteli a o Vykupiteli, o podobnosti člověka Bohu a o lidském hříchu. Musí mít před očima určení člověka pro věčnost a rozvíjet tak spolu s teologií antropologii jdoucí až ke kořenům. Musí činit z Božího slova odpověď lidem.“

Anebo stručněji, slovy Hanse Urse von Balthasara: „Nejde o bravuru, ale o křesťanskou odvahu nést kříž na trh.“

Petr Macek

Nadační fond Arnošta z Pardubic

DRAZÍ ČTENÁŘI ZPRAVODAJE DOXA!

Víte, co je to *vultus misericordiae*? *Tvář milosrdenství* to zní „hezky česky“ a jmenuje se tak bula (papežské psaní), kterou loni papež František vyhlásil *Mi-mořádný svatý rok milosrdenství*. Svatý Otec nám v něm připomíná Boží něhu, jež se pro nás stává čitelnou na tváři našeho Pána Ježíše Krista. Očekávanou odpovědí na Boží milosrdenství jsou ovšem naše vlastní skutky duchovního a tělesného milosrdenství.

Rok milosrdenství skončil v den slavnosti Krista Krále 20. listopadu a všichni teď bilancujeme, jak jsme se do něj zapojili. Rád bych vám dnes doporučil ještě jeden skutek milosrdenství, jímž můžete smysluplně doplnit svou účast na výzvě papeže Františka: Přispějte ještě dnes na Nadační fond Arnošta z Pardubic pro rozvoj Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy. Umožníte tak pokračování a rozvoj i zpravodaje *Doxa*, který držíte v rukou.

Sv. Pavel se kdysi nestyděl žebrať pro chudé v Jeruzalémě, jak se o tom dočítáme v osmé a deváté kapitole Druhého listu sv. Pavla ke Korintským. Ani já se proto neostýchám verbovat pro duchovní a hlavně finanční podporu naší teologické fakulty. Cennější než jeden velký jednorázový příspěvek se mi přitom zdá být pravidelný a spolehlivý „vdovin halír“. Návod, jak to nejlépe prakticky zařídit, je uveden vedle textu, jímž jsem vás oslovil.

Zaplat' Pán Bůh!

S přáním všeho dobrého vás všechny zdraví,
P. Ludvík Armbruster SJ

„UŽ NÁM NEZBÝVÁ NIC JINÉHO NEŽ MODLITBA“

Tuto větu jste již jistě mnohokrát slyšeli a třeba jste ji i sami pronesli. Ne, že by nebyly chvíle, kdy je namístě ji použít, ale musím přiznat, že ji nemám moc rád. To proto, že daná formulace navádí k představě, že modlitba je jakýsi poslední prostředek, extrémní „pokus o řešení“ problému, který nás trápí, když už ostatní řešení selhala. Prostě, že je to záchranná brzda, jejímž zatažením se zabrání nevyhnutné katastrofě. A také proto, že ta věta může občas znamenat i to, že sami tak docela nevěříme, že daná modlitba opravdu „zabere“ a my dosáhneme kýženého cíle. Jinými slovy, že záchranná brzda onen vlak skutečně zabrzdí.

Když vás tedy, draží čtenáři časopisu *Doxa*, chci vybídnout, abyste se modlili za Katolickou teologickou fakultu, pak ne proto, že je třeba ji všemi prostředky (a tedy i modlitbou) zachránit před nějakou hrozící katastrofou. Nýbrž abyste – jako lidé živé víry – provázeli činnost této úctyhodné instituce *především* svou modlitbou, která nemá jen „zabraňovat průšvihům“, nýbrž svolávat Boží požehnání, pomáhat rozlišovat Boží vůli i v dění na fakultě, ale také děkovat za vše přínosné a chválit Pána za velké Boží činy, které se zde dějí.

Ale především: prosit o to, aby Otec oslavil své jméno i na fakultě a skrze ni v srdcích věřících i ve společenství místní církve.

Za sebe to KTF UK slibuji a prosím vás, abyste se připojili!
P. Pavel Vojtěch Kohut OCD, *misionář*

SEZNAM DÁRCŮ

Bušková Magda, Hybler Jindřich,
Kučerka David, Šuda Vladimír,
Římskokatolická farnost

Od července do listopadu obdržel
fond dary v celkové výši 2 800 Kč.

Číslo účtu: 604 181 00 07 / 6000
PPF Banka, Praha 6

Pro další informace, uzavření darovací smlouvy a potvrzení o poskytnutí daru (kvůli uplatnění nároku na odečet ze základu daně z příjmu) jsme vám k dispozici na uvedených telefonech a emailové adrese. Abychom vám mohli vystavit potvrzení o poskytnutí daru pro uplatnění nároku na odečet ze základu daně z příjmu, sdělte nám prosím svoji adresu.

Nadační fond Arnošta z Pardubic,
zapsán v nadačním rejstříku
u Městského soudu v Praze,
oddíl N, vložka č. 648
IČO: 279 23 070
Thákurova 3, 160 00 Praha 6
Telefon: 220 181 561
E-mail: info@fondap.cz,
Web: www.fondap.cz

Pokud máte chytrý telefon a účet u banky podporující QR platby, pomocí tohoto kódu se Vám v aplikaci banky předvyplní platba na náš účet ve výši 100Kč, kterou pouze potvrdíte.
Děkujeme.

KOMENTÁŘ K VYOBRAZENÍ NA PŘEDNÍ STRANĚ OBÁLKY

Jan Zrzavý (1890–1977): Kázání na hoře, 1912

Olej – tempera, 74 x 58 cm; inv. č. O 3325

Fotografie © 2016 Národní galerie v Praze

Kázání na hoře, které v roce 1912 namaloval Jan Zrzavý, nereflktuje biblické vyprávění, jak ho známe z Matoušova evangelia. V něm totiž zazní pouhé konstatování, že Kristus vystoupil na horu, posadil se a mluvil k učedníkům. Zrzavý ho vizualizuje svébytným způsobem. Své Horské kázání koncentruje do Ježíšovy postavy, která trůní zasazena do hrotité skály. Geometrická přísnost trojúhelné kompozice stejně jako monumentalita Spasitelovy postavy převyšující okolní horstvo mohou být, zdá se, jistou paralelou ke striktnosti, s níž Ježíš od svých následovníků očekává více, než požaduje zákon. Mladík klečící u Kristových nohou ovšem viditelně není zdrcený jeho nesplnitelnými nároky. Naopak. Soustředěně mu naslouchá s nádobou v náručí s plným vědomím, že jeho ústa jsou pramenem „vyvěrajícím k věčnému životu“ a že po té, co se z něj napije, „nebude žíznit na věky“. Christologická tematika se u Zrzavého neobjevuje náhodně. Malíř měl ke Spasiteli hluboký vztah (jak patrné z jeho radikálního prohlášení: „Ve skutečnosti kromě Krista nemiluji nikoho.“ Zrzavý se domníval, že každá lidská láska je pokusem vyjádřit lásku duchovní za pozemských podmínek.) Duchovní obsahy, které si přál svými díly tlumočit, chtěl vyjadřovat také specifickou duchovní formou. Jak dokládá jeho Kázání na hoře, inspiroval při tom nejen gotikou a renesancí, ale nepochybně také kubismem, s nímž ho od podzimu 1911 seznamoval jeho pozdější blízký přítel Bohumil Kubišta.

Milan Pech

